

Rechtbank Rotterdam

Zitting d.d. 25 November 2015 te 10.00 uur

Zaaknr. C/10/486176 – 15/1028

**CONCLUSIE VAN ANTWOORD, TEVENS INCIDENTELE
VORDERING TOT EXHIBITIE EX ARTIKEL 843a Rv.**

inzake:

JONATHAN DAVID TAYLOR,
wonende te Southampton, Verenigd Koninkrijk,

g e d a a g d e
advocaat: mr. O.M.B.J. Volgenant

tegen:
de naamloze vennootschap
SBM OFFSHORE N.V.,
gevestigd te Schiedam, Nederland,

e i s e r
advocaat: mr. J. de Bie Leuvelink Tjeenk

1. INTRODUCTIE

- 1.1 Deze rechtszaak is er één van superlatieven. Het gaat om de grootste corruptiezaak ooit waar een Nederlandse beursgenoteerde onderneming bij betrokken is. Het gaat om de grootste schikking ooit met het Nederlandse Openbaar Ministerie. En het is de grootste zaak ooit waarin een Nederlands bedrijf probeert om een ex-werknemer die met de autoriteiten samenwerkt het zwijgen op te leggen.
- 1.2 De beursgenoteerde vennootschap die de steekpenningen betaalde is SBM Offshore N.V. ("SBM"), en de ex-werknemer is Jonathan Taylor.
- 1.3 Het grootste deel van het smeergeld werd betaald aan de Braziliaanse oliemaatschappij *Petróleo Brasileiro SA* (hierna "*Petrobras*"), één van de grootste bedrijven ter wereld. In Brazilië heeft het *Petrobras*-schandaal – waarin de onthullingen met betrekking tot SBM een centrale rol spelen – een enorme impact op de politiek en de economie.
- 1.4 SBM vraagt Uw Rechtbank om in een vonnis als verklaring voor recht vast te stellen dat Taylor onrechtmatig zou hebben gehandeld door publiekelijk te verklaren dat:
  - a. SBM tussen 2005 tot en 2011 meer dan \$ 250 miljoen aan steekpenningen betaalde in verschillende landen;
  - b. SBM haar interne onderzoeken naar deze betalingen heeft gebruikt als "cover up" met het doel om criminele activiteiten toe te dekken; en
  - c. SBM (zo) de markt heeft misleid.
- 1.5 In deze procedure zal Taylor documenten en opnamen in het geding brengen waaruit blijkt dat zijn uitspraken voldoende steun vinden in het feitenmateriaal en niet onrechtmatig zijn. Het feitenmateriaal zal laten zien in hoeverre individuele SBM bestuursleden betrokken waren bij de corruptie. Het omvat een duidelijke aanwijzing van de Raad van Commissarissen dat SBM niet zou moeten proberen het corruptieschandaal binnenkamers te houden of te verdoezelen (in het Engels "*containment*"). Toch werd de strategie van de Raad van Bestuur er één van *containment*. In april 2012 had een intern onderzoek aangetoond dat de corruptie met betrekking tot de Braziliaanse staatsoliemaatschappij *Petrobras*, de grootste klant SBM, enorm was. SBM heeft er twee jaar over gedaan om de markt te informeren over haar onderzoek naar de corruptie met betrekking tot Brazilië. In plaats van de waarheid te vertellen informeerde SBM

op 2 april 2014 de markt dat zij "*no credible evidence of wrong-doing in Brazil*" had gevonden.

- 1.6 Geen van de individuele bestuursleden is tot op heden vervolgd. Zelfs niet de COO die op heterdaad betrappt werd bij het '*binning incident*': een poging om zich aan het begin van het interne onderzoek te ontdoen van 12 zakken gevuld met omkopingsdocumenten. In plaats van disciplinaire maatregelen tegen hem te treffen, promoveerde SBM hem op 1 april 2012 tot directeur van SBM Atlantia Inc., de Amerikaanse vestiging van SBM.
- 1.7 Alle bestuursleden die bij het corruptieschandaal betrokken waren zullen in deze procedure worden opgeroepen te getuigen, zodat zij onder ede kunnen verklaren over hun rol bij en hun kennis van het omkopingschandaal.
- 1.8 Jonathan Taylor werkte als jurist bij SBM, van 2003 tot juni 2012. Hij maakte deel uit van het interne onderzoeksteam dat aan het licht bracht dat SBM verantwoordelijk was voor één van de grootste wereldwijde omkopings- en corruptieschandalen, waarbij sprake is van meer dan \$ 250 miljoen aan steekpenningen en andere malversaties, gedurende vele jaren.
- 1.9 Er ontstond een conflict. SBM wilde dit enorme schandaal binnenskamers houden en Taylor wilde dat niet. Hij had geen andere keus dan te vertrekken, en hij werd de klokkenluider. Hij werkte mee met de strafrechtelijke onderzoeken in Nederland, Brazilië, het Verenigd Koninkrijk en de VS, gaf verklaringen en overhandigde grote hoeveelheden documenten en andere relevante informatie aan deze instanties.
- 1.10 In november 2014 trof SBM een schikking van \$ 240.000.000,=, te betalen aan het Nederlandse Openbaar Ministerie om daarmee het Nederlandse strafrechtelijk onderzoek af te kopen. Deze schikking had betrekking op wijdverbreide corruptiepraktijken in Brazilië, Angola en Equatoriaal Guinea. Dit is veruit de grootste schikking ooit in Nederland getroffen om verdere vervolging te ontlopen. De voorwaarden van deze schikking zijn niet openbaar gemaakt. SBM was niet verplicht om schuld te bekennen. En tot op heden zijn er geen individuele personen vervolgd door het Nederlandse Openbaar Ministerie.
- 1.11 In februari 2015 werd Taylor's klokkenluidersverhaal door de Nederlandse media opgepakt. En in april en juni 2015 besteedden de media daar weer aandacht aan. In juli werd de dagvaarding van SBM voor deze civiele procedure aan Taylor betekend. SBM stelt dat Taylor onjuiste of

misleidende uitlatingen heeft gedaan over de omvang van de corruptie door SBM en over het feit dat SBM de smeergeldaffaire probeerde te verdoezelen in plaats van te melden aan de opsporingsautoriteiten en aan de financiële markt.

- 1.12 SBM eist een schadevergoeding van € 500.000,= van Taylor, vermeerderd met € 130.000,= aan kosten. SBM vordert dat Uw Rechtbank Taylor voor altijd het zwijgen oplegt over SBM's corruptie en de rol van het SBM-management daarin, op straffe van een dwangsom. SBM probeert aldus de klokkenluider het zwijgen op te leggen door middel van een intimiderende rechtszaak. Bovendien eist SBM dat Taylor een rectificatie publiceert in de *Financial Times* en in het *Financieel Dagblad* waarin zou moeten staan dat zijn beschuldigingen onjuist en misleidend zijn. SBM probeert aldus haar criminele activiteiten 'wit te wassen' middels deze civiele procedure tegen Taylor.
- 1.13 SBM is geen procedure begonnen tegen de uitgevers of de TV- of radiostations die Taylor's verhaal hebben gepubliceerd en uitgezonden. Dit draagt bij aan het beeld dat SBM misbruik maakt van deze civiele procedure om Taylor te intimideren. Hij laat zich echter niet intimideren. Al zijn uitingen over SBM's corruptieschandaal zijn gebaseerd op feiten en Taylor zal dat in deze procedure aantonen.
- 1.14 SBM probeert het klokkenluiden van Taylor als 'chantage' te framen. Het op deze wijze beschadigen van de goede naam van Taylor is een onderdeel van SBM's intimidatietactiek. Ook hierdoor laat Taylor zich niet intimideren. Taylor heeft een legitieme vordering op SBM uit hoofde van de beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst, waarvoor SBM hem nog niet adequaat heeft gecompenseerd. Deze vordering zal – op enig moment – onder het recht van Monaco worden vastgesteld.
- 1.15 Er is tot op heden geen enkele SBM-werknemer vervolgd voor de gepleegde strafbare feiten. Maar dat kan snel gaan gebeuren. Er loopt momenteel een onderzoek tegen SBM in Brazilië. Onlangs heeft de Braziliaanse openbare aanklager Leonardo Cardoso de Freitas aangegeven dat het Braziliaanse strafrechtelijke onderzoek zich kan richten op individuele SBM-bestuurders. De belangrijkste persoon bij de omkoping van de Braziliaanse oliemaatschappij Petrobras, ex SBM-lobbyist Julio Faerman, werkt nu samen met de Braziliaanse justitie in ruil voor strafvermindering. Met zijn hulp zullen individuele SBM-werknemers vervolgd kunnen worden. Petrobras-werknemer Renato Duque werd onlangs veroordeeld tot 21 jaar celstraf voor zijn rol

in het corruptieschandaal. Duque was een belangrijke contactpersoon van SBM. Het is dus heel goed mogelijk dat de huidige en voormalige SBM-bestuurders die verantwoordelijk zijn voor dit corruptieschandaal en de poging tot *cover-up* hiervan worden vervolgd.

- 1.16 De Braziliaanse *Controller General's Office* (hierna: "CGU"), het overheidsorgaan belast de controle op alle federale contracten, is momenteel in vergevorderde onderhandelingen met SBM over een schikking buiten rechte. In oktober 2015 werd in de media gemeld dat het zou gaan over een boete van \$ 265.000.000,=, door SBM aan de Braziliaanse CGU te betalen als schikking om strafvervolgning voor het corruptieschandaal af te kopen.
- 1.17 Deze civiele klokkenluiderszaak is uniek omdat Taylor deel uitmaakte van het interne SBM-onderzoeksteam dat de corruptie en de omkoppingen onderzocht. Taylor had volledig toegang tot het relevante bewijsmateriaal. Hij nam alle besprekingen op met zijn telefoon (dat is juridisch toegestaan naar het recht van Monaco), en hij heeft alle relevante documenten gekopieerd. Hij kopieerde honderden documenten op een USB-stick, zowel om de *cover-up* aan te kunnen tonen, als uit zelfbescherming in verband met een mogelijke toekomstige strafzaak tegen SBM en haar bestuurders en medewerkers. Nu SBM stelt dat Taylor's publieke uitlatingen over deze corruptiezaak onjuist zijn, is hij gedwongen al dit bewijs in deze procedure over te leggen.
- 1.18 Wereldwijd is er veel belangstelling voor deze procedure, bijvoorbeeld van advocaten in New York die een *class action* hebben ingesteld tegen Petrobras, en openbare aanklagers in diverse jurisdicties.
- 1.19 In deze Conclusie van Antwoord komen de volgende onderdelen aan de orde:

Hoofdstuk 2	Wie is Wie - De hoofdpersonen
Hoofdstuk 3	Chronologie
Hoofdstuk 4	Taylor's samenwerking met de autoriteiten
Hoofdstuk 5	De uitlatingen van Taylor die worden betwist door SBM
Hoofdstuk 6	Juridische analyse : bescherming van klokkenluiders
Hoofdstuk 7	Taylor's vordering tot schadevergoeding is legitiem, geen 'chantage'
Hoofdstuk 8	Incidentele vordering tot exhibitie ex artikel 843a Rv.
Hoofdstuk 9	Getuigen
Hoofdstuk 10	Opheffing beslag

Hoofdstuk 11	De vorderingen van SBM dienen te worden afgewezen
Hoofdstuk 12	Toepasselijk recht en bevoegde rechter
Hoofdstuk 13	Conclusie

1.20 Taylor betwist alle stellingen die SBM in haar dagvaarding heeft ingenomen, behalve de stellingen die in deze Conclusie van Antwoord uitdrukkelijk worden erkend. Door uw Rechtbank te wijzen op mogelijk (getuigen)bewijs wenst Taylor geen bewijslast op zich te nemen die anders niet op hem zou rusten.

2. WIE IS WIE – DE HOOFDPERSONEN

2.1 De feitelijke omstandigheden van deze zaak zijn relevant. Omdat er veel mensen betrokken zijn bij deze corruptiezaak, over een periode van vele jaren, zijn de feitelijke omstandigheden niet eenvoudig te bevatten. Voor de leesbaarheid worden hieronder eerst de hoofdpersonen in deze zaak geïntroduceerd.

Jonathan Taylor

2.2 Gedaagde in deze procedure is Jonathan Taylor. Hij werd geboren in 1969 en heeft de Britse nationaliteit. Taylor kwam op 17 november 2003 als *Legal Counsel* in dienst bij SBM en werd per 1 oktober 2010 gepromoveerd tot *Deputy General Counsel*. Hij werkte bij SBM's hoofdkantoor in Monaco en woonde in Frankrijk.

2.3 Van februari 2012 tot 6 juni 2012 was Taylor nauw betrokken bij SBM's interne onderzoek naar het corruptieschandaal. Hij maakte van dichtbij de aanpak van '*containment*' door SBM mee. Taylor vond deze aanpak onaanvaardbaar. Geconfronteerd met de keuze om langdurig professioneel, moreel en juridisch te worden gecompromitteerd, restte hem niets anders dan te vertrekken. Zijn arbeidsovereenkomst werd beëindigd op 6 juni 2012. Zijn arbeidsovereenkomst, de beëindiging daarvan, en eventuele geschillen die hieruit voortvloeien zijn uitdrukkelijk onderworpen aan het recht van Monaco, en de rechtbanken te Monaco zijn bevoegd daarover te oordelen.

2.4 Taylor woont in Southampton, in het Verenigd Koninkrijk. Hij is getrouwd en heeft drie jonge kinderen.

SBM Offshore N.V.

- 2.5 Eiser in deze procedure is SBM. SBM is genoteerd aan de beurs van Amsterdam. SBM levert drijvende productie-oplossingen voor de offshore olie- en gasindustrie. Haar belangrijkste activiteiten zijn het ontwerp, de levering, de installatie, en het onderhoud van olieschepen, in vaktermen aangeduid als *Floating Production, Storage en Offloading (FPSO) vessels*. SBM en haar groepsmaatschappijen hebben wereldwijd meer dan 9.000 mensen in dienst. Het hoofdkantoor van SBM bevindt zich tegenwoordig in Nederland, waar SBM na de schikking met het Nederlandse Openbaar Ministerie in november 2014 naar toe is verhuisd.
- 2.6 SBM's grootste markt is Brazilië, goed voor ongeveer 60% van de omzet van SBM. Andere belangrijke markten zijn Angola en Equatoriaal Guinea. SBM's belangrijkste activiteit is het leasen van de FPSO-schepen aan grote oliemaatschappijen zoals ExxonMobil en Shell, middelgrote oliebedrijven zoals Noble Energy en Murphy Oil en staatsoliemaatschappijen zoals Petrobras. SBM gaat regelmatig samenwerkingsverbanden aan met staatsoliemaatschappijen zoals de Angolese nationale oliemaatschappij Sonangol en de Equatoriaal-Guinese nationale oliemaatschappij GE Petroleum met betrekking tot de eigendom en/of de exploitatie van FPSO's.
- 2.7 De kosten voor het maken van een FPSO's kunnen oplopen tot \$ 2 miljard. Een FPSO verwerkt tot 150.000 vaten olie per dag, vanuit oliereserves onder de zeebodem. Ze worden *leased* voor maximaal vijftientig jaar, met de mogelijkheid tot verlenging tegen een dagtarief dat kan oplopen tot \$ 500.000,=. In aanvulling op het lease-tarief genereert SBM inkomsten met het operationeel houden van FPSO's. Van de zestien FPSO's die momenteel verhuurd zijn, zijn er momenteel 9 FPSO's actief (of in de opstartfase) in Brazilië. Deze worden *leased* aan Petrobras of bedrijven waarin Petrobras de zeggenschap heeft. SBM is verantwoordelijk voor 33% van de dagelijkse Braziliaanse winning van de offshore olie- en gasreserves. SBM's samenwerking met Petrobras wordt geschat op een waarde van meer dan \$ 27 miljard.
- 2.8 Het is voor SBM van cruciaal belang om in deze zeer concurrerende markt FPSO-orders binnen te halen. Om orders binnen te krijgen betaalde SBM haar agenten meer dan \$ 250 miljoen aan steekpenningen en andere malafide praktijken verspreid over vele jaren.

De Raad van Bestuur – Executive Board

- 2.9 De huidige leden van de Raad van Bestuur zijn:
- a. Bruno Chabas – *Chief Executive Officer* (CEO)
  - b. Philippe Barril – *Chief Operating Officer* (COO)
  - c. Peter M. van Rossum – *Chief Financial Officer* (CFO)
  - d. Erik Lagendijk – *Chief Governance and Compliance Officer* (CGCO)
- 2.10 Jean-Philippe Laurès zat in de Raad van Bestuur, van november 2010 tot januari 2011 als *Chief Commercial Officer*, en daarna als *Chief Operating Officer* tot november 2013. Hij is de 'binning incident' man (waarover later meer).
- 2.11 Voorafgaand aan Chabas was Tony Mace de *CEO*, vanaf mei 2008 totdat hij werd opgevolgd door Chabas op 1 januari 2012.

De Raad van Commissarissen – Supervisory Board

- 2.12 Op dit moment zijn de leden van de Raad van Commissarissen:
- a. De heer F.J.G.M. Cremers (Voorzitter)
  - b. De heer T. Ehret (Vice-Voorzitter)
  - c. Mevrouw L.A. Armstrong
  - d. De heer F.G.H. Deckers
  - e. De heer F.R. Gugen
  - f. De heer S. Hepkema
  - g. De heer L.B.L.E. Mulliez
  - h. Mevrouw C.D. Richard
- 2.13 De voormalige voorzitter van de Raad van Commissarissen is Heinz Rothermund. Hij was voorzitter van 2005 tot 2015. Hij werd lid van de Raad van Commissarissen in 2003.

Sietze Hepkema

- 2.14 Hepkema werd ingehuurd door SBM in de periode dat de immense omvang van het corruptieschandaal aan het licht kwam. Als ex-partner van het wereldwijde advocatenkantoor Allen&Overy werd hij benoemd tot *Chief Governance and Compliance Officer*. Zijn belangrijkste – zo niet enige – taak was om het corruptieschandaal af te handelen. Hij werd officieel benoemd op 10 april 2012. Hij woonde de vergadering van de Raad van Commissarissen van 5 april 2012,

waar het corruptieschandaal werd besproken, bij. Hij was formeel de leidinggevende van Taylor vanaf 10 april 2012.

Andere belangrijke medewerkers van SBM

Jay Printz

- 2.15 Jay Printz was hoofd Juridische Zaken. Taylor rapporteerde aan hem tot het moment van het ontslag van Printz, kort voordat Sietze Hepkema bij SBM in dienst kwam. Printz was betrokken bij het interne onderzoek naar het corruptieschandaal. Begin april 2012 dreigde hij belastende informatie aan de autoriteiten over te dragen. Hij werd onmiddellijk van het interne onderzoek afgehaald. De vergadering van de Raad van Commissarissen van 5 april 2012 was het directe gevolg van zijn dreigement. Kort daarna werd zijn arbeidsovereenkomst beëindigd en verliet hij SBM.

Bernard Verwilghen

- 2.16 Verwilghen was de groeps-secretaris en aanwezig bij een aantal van de vergaderingen waarbij Taylor ook aanwezig was.

Thierry Gagliani

- 2.17 Gagliani was de interne auditor die het document opstelde waaruit de omvang van SBM's betalingen aan agenten blijkt, het rapport "*Payments to Agents Task Force*" van 17 april 2012. [Productie 84]

Didier Keller

- 2.18 Keller kwam in 1977 bij SBM en was lid van de Raad van Bestuur met ingang van 1994. In 2003 werd hij benoemd tot *CEO* en hij bleef dat tot aan zijn pensionering in 2007, waarna hij werd opgevolgd door Tony Mace. Vervolgens werd hij lid van de Raad van Commissarissen. Keller was de architect van de betalingen van smeergeld aan Sonangol en daaraan gerelateerde ambtenaren. Hij was verantwoordelijk voor SBM's relatie met Julio Faerman, vooral na de enorme toename van de zaken in Brazilië na 2003.

SBM's agenten**Julio Faerman**

- 2.19 Faerman is een voormalig werknemer van Petrobras. Faerman was de agent voor SBM in Brazilië, in ieder geval vanaf 1977. SBM betaalde Faerman tussen 2005 en 2011 meer dan \$ 139.000.000, en de toekomstige verplichtingen aan hem werden ingeschat op \$ 218.000.000. [Productie 84]
- 2.20 Faerman werkt momenteel samen met de Braziliaanse autoriteiten in ruil voor strafvermindering. Met zijn medewerking zullen de details van de smeergeldaffaire beschikbaar zijn ten behoeve van de vervolging van SBM medewerkers. De belangrijkste contactpersoon van SBM binnen Petrobras, Renato Duque, is onlangs veroordeeld tot 21 jaar gevangenisstraf voor zijn rol in het corruptieschandaal.

Hanny Tagher

- 2.21 Hanny Tagher kwam in 1973 bij SBM. Hij werd in 2000 benoemd tot SBM's *Head Sales and Marketing Worldwide*. Na zijn pensionering op 1 september 2008 werd hij agent voor SBM (via zijn bedrijf Moswen Resources). Tagher werkte nauw samen met Didier Keller. In zijn hoedanigheid van agent werd hem meer dan \$ 25.000.000 betaald, persoonlijk goedgekeurd door Tony Mace. Mace maakte zelf handgeschreven aantekeningen op ten minste één addendum van de overeenkomst met Moswen Consultancy, en schreef daarop de details over wie hoeveel steekpenningen ontving met betrekking tot handel met Equatoriaal-Guinea. [Productie 98, p. 27]. In een interview dat Tagher op 27 maart 2012 had met Chabas, Verwilghen en Taylor heeft hij exact uitgelegd hoe het smeergeld zijn weg vond naar klanten van SBM, met als doel contracten te sluiten in Brazilië, Equatoriaal-Guinea, Nigeria, Angola en Maleisië. Daarnaast werd Tagher, onder de *Moswen Resources Sales Consultancy* overeenkomst, gecontracteerd om smeergeld te betalen ten behoeve van SBM in Tanzania, Congo, Ghana, Gabon, Griekenland, Bulgarije, Nigeria, India, Vietnam, Equatoriaal-Guinea en Angola. [Producties 97-117 en Productie 128, opname 4]

Extern adviseurs

- 2.22 Het Amerikaanse advocatenkantoor Willkie Farr was de eerste die aan de bel trok over onregelmatigheden en omkoping. Willkie Farr was de externe raadsman van Noble Energy, een klant van SBM.

- 2.23 Paul Hastings LLP is een Amerikaans advocatenkantoor, ingeschakeld door SBM om haar te adviseren over de smeergeldaffaire. Tim Dickinson is de advocaat van Paul Hastings LLP die hiervoor werd ingeschakeld.
- 2.24 Het Nederlandse advocatenkantoor De Brauw Blackstone Westbroek is de andere externe adviseur die SBM adviseert over het corruptieschandaal en hoe verder om te gaan met het Nederlandse Openbaar Ministerie. Hoofdcontact is fraude-specialist Marnix Somsen. Hij begeleidde SBM bij de schikking van \$ 240.000.000,= met het Nederlandse Openbaar Ministerie.

Het Openbaar Ministerie / FIOD

- 2.25 Taylor had besprekingen in Nederland met Peter van Leusden, Susanne Schoen en Berry Giltang. Dop Kruimel van het Nederlandse Openbaar Ministerie was verantwoordelijk voor de minnelijke schikking die het OM trof met SBM.

3. CHRONOLOGIE

1996 – 2012: het corruptieschandaal, nog onontdekt

- 3.1 De omkopen en onregelmatigheden bestrijken vele jaren, en zijn vanaf 1996 gedocumenteerd. Het betreft vele landen inclusief maar niet beperkt tot Brazilië, Angola en Equatoriaal Guinea.
- 3.2 Taylor heeft elektronische kopieën gemaakt van alle relevante documenten die hij onder ogen kreeg terwijl hij deel uitmaakte van het interne onderzoeksteam. Hij kopieerde de documenten op een USB-stick voordat hij werd gedwongen te vertrekken omdat SBM weigerde de corruptie volledig te melden bij de autoriteiten, en koos voor de aanpak van '*containment*' (waarover later meer).
- 3.3 In deze procedure stelt SBM dat Taylor's uitlating over de omvang van het corruptieschandaal onjuist is. Dit kan gemakkelijk worden weerlegd aan de hand van de bevindingen van het interne onderzoeksteam en andere bewijsstukken, en zal nader worden besproken in hoofdstuk 5.
- 3.4 Om deze bevindingen van het interne onderzoeksteam te onderbouwen worden hierbij alle documenten met betrekking tot Faerman (Brazilië / Petrobras), Madrill (Angola) en Moswen

(Tanzania, Kameroen, Congo, Ghana, Gabon, Griekenland, Bulgarije, Nigeria, India, Vietnam, Equatoriaal-Guinea en Angola) overlegd. [Producties 35-127, en leeswijzer voor die producties wordt als Productie 34 in het geding gebracht.]

31 januari 2012: de corruptie komt aan het licht

- 3.5 Hanny Tagher heeft een bespreking met de jurist van Noble, een klant van SBM, en ook met de externe advocaten van Noble, van het Amerikaanse advocatenkantoor Willkie Farr, over smeergeld in de vorm van auto's en een huis voor hoge ambtenaren in Equatoriaal-Guinea. Een cruciaal telefoongesprek wordt op 31 januari 2012 gevoerd door Willkie Farr met Jay Printz van SBM. Als gevolg van dit telefoongesprek komt de omkoping en corruptie door SBM voor het eerst aan het licht en werd het bekend aan degenen die hier niet eerder bij betrokken waren, zoals Taylor.

7 februari 2012: het 'weggooi incident' / 'binning incident'

- 3.6 SBM's COO Jean Paul Laurès probeert zo'n 12 vuilniszakken met bewijsmateriaal te vernietigen. Hij wordt op heterdaad betrapt. De documenten worden gered van vernietiging. Taylor adviseert het management van SBM dat dit kwalificeert als een zeer ernstige belemmering van de rechtsgang. Dit werd later bevestigd door Hepkema. SBM treft echter geen enkele maatregel tegen Laurès in verband met dit 'weggooi incident'.

Begin februari 2012 – Chabas onthult de inhoud van zijn kluis

- 3.7 Bruno Chabas nam op 1 januari 2012 de functie als CEO over van Tony Mace. De kluis in het kantoor van de CEO bevat documenten, die daar al in lagen toen Tony Mace zelf nog CEO was. Begin februari toont Chabas de inhoud van de kluis aan Taylor. Het is voor alle betrokkenen duidelijk dat deze documenten van het grootste belang zijn voor het omkooptschandaal. Chabas hield deze documenten, waaruit de corruptie blijkt, minstens een maand geheim (ook intern), namelijk vanaf zijn benoeming als CEO op 1 januari 2012 tot het telefoongesprek met Willkie Farr op 31 januari 2012.

De opnames – legaal volgens de wet van Monaco

- 3.8 Het is voor Taylor duidelijk: uit het gedrag van Laurès en het ontbreken van interne actie naar aanleiding van het weggooi incident en uit het gedrag van Chabas maakt hij op dat er een kans bestaat dat de bestuurders niet vrijwillig zullen meewerken aan het onderzoek en het melden van de corruptie. Taylor vindt, als jurist bij SBM, dat SBM geen informatie voor de autoriteiten

moet achterhouden, en ook haar aandeelhouders, klanten, banken, partners of medewerkers niet dient te misleiden. Het is duidelijk voor Taylor dat hij niet wordt ondersteund in zijn opvattingen. Taylor besluit om alle besprekingen waaraan hij deelneemt op te nemen. Hij gebruikt zijn telefoon om die gesprekken vast te leggen. De kwaliteit van de opnames is niet altijd uitstekend, maar goed genoeg om te bewijzen wat er werd besproken (Productie 128 – opnamen 1-8, met een koptelefoon op zijn de opgenomen gesprekken goed te verstaan).

- 3.9 De opnamen betreffen besprekingen waaraan Taylor persoonlijk heeft deelgenomen. Taylor legt in aanvulling daarop ook een opname over die is gemaakt door Jay Printz van een bespreking die hij had met Chabas. Het interview met Hanny Tagher op 27 maart 2012 werd niet alleen door Taylor, maar ook door Verwilghen opgenomen, in opdracht van SBM.
- 3.10 Op instructie van Paul Hastings LLP werd Taylor gevraagd om een *legal opinion* naar het recht van Monaco te vragen over de legitimiteit van dergelijke opnamen. Een Monegaskische advocaat adviseerde SBM schriftelijk dat het opnemen van een zakelijke bespreking door een persoon die deelneemt aan deze bespreking legaal is. [Productie 1] Dit zou anders zijn indien iemands privacy het onderwerp van de bespreking zou zijn. Alle bijeenkomsten die Taylor heeft opgenomen waren zakelijke bijeenkomsten. De opnames zijn dus legaal.
- 3.11 Deze opnames worden hierbij overlegd. [Productie 128] Daaruit blijkt dat het SBM's bedoeling was om bewijs van het corruptieschandaal te verdoezelen (*containment*) in plaats van dit te melden aan de opsporingsautoriteiten en de financiële markt.

23 maart 2012: bespreking met extern adviseur Paul Hastings LLP [opname 1]

- 3.12 Op 23 maart 2012 neemt Taylor deel aan een bespreking met Tim Dickinson van Paul Hastings LLP.
- 3.13 Tim Dickinson praat over de poging tot vernietiging van bewijs door Laurès (het 'weggooi incident'), en zegt dat dat wel eens de "*noose that hangs the guy*" zou kunnen zijn, hij spreekt erover hoe dit een blokkade van de rechtsgang oplevert, over hoe verbaasd hij is dat er nog geen disciplinaire maatregelen zijn genomen tegen Laurès, en over het belang van vroegtijdige corrigerende maatregelen "in-house". Tim Dickinson vraagt Taylor: "*Anything else that you come across please let us know because that is obviously very helpful. Especially Angola and Brazil.*"

24 maart 2012: gesprek tussen Chabas, Printz en Taylor [opname 2]: *Faerman is the smelliest of the smelliest*

- 3.14 Bruno Chabas: *“There is no need to go through thousands of studies. I saw [the contents of the CEO’s safe] and felt sick seeing how rotten the company is. I’m trying to survive. I recognize that the commercial staff is rotten to the core. When I look at Faerman he is the smelliest of the smelliest. You cannot exclude that Brazil payments have funded political parties.”*

26 maart 2012: vergadering van Chabas, Thierry Gagliani, Bernard Verwilghen, Jérôme Lemerrier en Taylor [opname 3]: *I did not give the go-ahead with Brazil!*

- 3.15 Bruno Chabas erkent intern tegen de aanwezigen bij de bespreking dat de omkoping betreffende de *Anchieta Bond Financing* (\$ 500 miljoen) moet worden gemeld, zo niet dan zou SBM de markt misleiden. Er wordt later echter géén melding hiervan gedaan in het *Offering Memorandum* dat SBM publiceert om de markt te informeren.
- 3.16 Chabas benadrukt dat hij Paul Hastings LLP niet het groene licht heeft gegeven wat betreft het onderzoek naar Brazilië (*“I did not give the go-ahead with Brazil!”*) en zet daarmee de trend van binnenskamers houden (*containment*) in plaats van rapporteren aan de autoriteiten. Taylor protesteert tegen het gebrek aan maatregelen tegen Laurès. Chabas’ uitleg hierover is dat Laurès hard nodig is omdat hij de enige is met “toegang tot Sonangol” (het staatsoliebedrijf van Angola).

27 maart 2012: gesprek met Hanny Tagher, waarin wordt bevestigd dat 2% naar Petrobras werknemers gaat [opname 4]

- 3.17 Hanny Tagher wordt geïnterviewd door Chabas, Verwilghen en Taylor. Tagher stelt dat de omkoping van \$ 7,35 miljoen van Gabriel een "belachelijk" bedrag was.
- 3.18 Tagher bevestigt dat de betalingen aan Julio Faerman Group-maatschappijen werden doorbetaald aan werknemers van Petrobras, *“normaal 1 % voor hem en 2 % voor hen”*.

Bernard Verwilghen antwoordt hierop: *“As long as there is no evidence of money movements in bank accounts there is no hard proof.”*

Bruno Chabas vraagt Tagher: *“Your last position with SBM was as Sales Director, so you were*

dealing with Julio also - what's the story with him?"

Hanny Tagher: *"It was a very personal relationship with Didier Keller and him, so a lot of things were not questioned and he was successful in Brazil. His story was that there was 1% for him and 2% to be disbursed. That was the standard story and every time we tried to negotiate it was non-negotiable."*

Jonathan Taylor: *"What, it would go to Petrobras people?"*

Hanny Tagher: *"Yes."*

28 maart 2012 – Publicatie jaarverslag 2011

- 3.19 SBM meldt niets over ongepaste betalingen aan de markt, zelfs niet over "mogelijke" of "potentiële" onrechtmatigheden.

1 april 2012 – Jean-Philippe Laurès wordt benoemd tot *chairman* van SBM Atlantia Inc. (USA)

- 3.20 Laurès was al bestuurder bij SBM Atlantia Inc. (USA), en wordt gepromoveerd tot *chairman* van deze Amerikaanse tak van SBM. SBM neemt geen disciplinaire maatregelen tegen hem.

Tussenconclusie: 2 maanden nadat de corruptie is onthuld, houdt SBM het binnenskamers

- 3.21 Kortom, op 1 april 2012, twee maanden na het telefoongesprek dat de corruptie aan het licht bracht, zijn de volgende acties ondernomen door SBM en de leden van de Raad van Bestuur:
- COO Laurès probeert bewijs te vernietigen;
  - SBM meldt niets aan de markten (niet in het jaarverslag van 2011, niet in de *Anchieta Bond Offering*, niet in de *Ilhabela loan financing*);
  - CEO Chabas geeft geen groen licht aan extern adviseur Paul Hastings LLP om Brazilië te onderzoeken; en
  - 'weggooier' Laurès wordt gepromoveerd tot *chairman* van SBM Atlantia Inc.

3 april 2012 – Voorbereiding van het overleg van de Raad van Commissarissen [opname 5]

- 3.22 Tim Dickinson, extern adviseur van Paul Hastings LLP, vergadert met Chabas, Verwilghen en Taylor, en legt hen het concept van "bewust negeren" (*conscious disregard*) uit.

Chabas antwoordt: *"What else are we going to discover from the Paul Hastings investigation? We have most of the facts – why do we need to dig deeper? What else are we going to discover further to the Hanny Tagher interview plus what we have discovered internally, plus the fact that we have the Internal Audit, what are we going to discover?"*

Bernard Verwilghen, Groepssecretaris: *“What is the point?”*

5 april 2012 – De Vergadering van de Raad van Commissarissen [opname 6 – volledig uitgewerkt]

- 3.23 Op 5 april 2012 vindt een vergadering plaats van de Raad van Commissarissen, bijeengeroepen nadat Chabas gemeld heeft dat SBM's hoofd Juridische Zaken Jay Printz dreigt 'de volgende stap te zullen zetten'. Het was dit dreigement dat er uiteindelijk voor zorgde dat de Raad van Commissarissen besloot naar de autoriteiten te stappen. Printz zegt dat zowel het bestuur als de Raad van Commissarissen zijn adviezen en waarschuwingen genegeerd hebben. Dit was een buitengewone vergadering van de Raad van Commissarissen, speciaal om het corruptieschandaal te bespreken. Taylor was aanwezig bij deze vergadering en heeft deze opgenomen. Deze opname [Productie 128, opname 6] is volledig getranscribeerd, en laat precies de positie van elke afzonderlijke bestuurder zien. Het transcript van deze bijeenkomst wordt overlegd als Productie 45.
- 3.24 Allereerst wordt de Raad van Commissarissen op de hoogte gebracht van het 'weggooi incident' door COO Laurès.

Taylor: “Literally seven days thereafter, our COO decided to have an impromptu spring clean and filled 12 bags with papers, a lot of which were quite damning and included correspondence with Moswen Resources. But they were rescued, and are now under safe cover and are being analysed.”

- 3.25 Vervolgens legt Chabas de Raad van Commissarissen uit hoe het zit met de gedane betalingen, van waar en aan wie deze zijn gedaan, en welke bedrijven betrokken waren bij deze betalingen. Dit is wat Chabas aan de Raad van Commissarissen vertelt over Faerman:

“Now, Julio Faerman group of companies, which to me was one which exercised more my mind initially. We have paid 143 million dollars over the past five years, out of which a lot of payments were done either from Switzerland, from Monaco, and also some payment from Houston but also some payments from Brazil and some payments from Holland. (...)

One thing is clear – and I'm on Page 12 – is that the payments made to these agents are a total

shambles. There is a bunch of agreements which have been made, there are some verbal agreements which are not documented, and there are payments which have been made which are not in line with the agreements.

I wanted to sit down with this guy to go through the detail of what he has done and what we have done, and it has taken us two months to get to the bottom of it and we are still not yet at the bottom of it. I think he has been taking the company for, I mean it's the first time I've seen an agent who is ordering the company around. He has been part of the culture of the company and been with the company for 20 or 35 years, or however long, and has made a fortune and really was the one running the show in the company.

Everybody could see this guy was running the company, he even has a code to get into the office to the building, so I saw him two times before I could speak with him, he was wandering the corridors and doing whatever he wanted to do. When I went to Brazil, I only went to Brazil once, it was the first time I was going to Petrobras with two agents leading the way, speaking with the client first, us being in the background and when I left the room, still two agents speaking to the client. It was just unbelievable.

But to the point, it's just to see a bit of the psyche of all of this, every time you speak to Petrobras, everyone goes to Julio Faerman, rather than our own sales force. So it is part of the overall culture and this guy is already taking advantage of his position. And the management under his control is unbelievable."

3.26 Tom Ehret's positie is duidelijk:

"There is absolutely no choice. I don't think we are at that stage where we can actually decide as to where and to who and what, but the fact that we cannot contain this and should not even attempt to contain it is really what the question is and the answer is that we cannot and should not try to contain it."

"My view is that we already know that (a) the problem is large in numbers and (b) it's deep, it's pervasive, systemic, endemic, and basically do we still have a business model in this company apart from bribing people, so that to me is price sensitive."

3.27 En Francis Gugen is het met hem eens:

“We have had enough prima facie evidence, this is sufficiently broadly spread, it’s now amongst so many people that actually know. There must be no cover up and I think we will lose control of the situation if we don’t disclose this as soon as possible.”

3.28 Hoewel er een duidelijke instructie van de Raad van Commissarissen was dat SBM niet moest proberen dit te ‘*containen*’ (binnenskamers houden c.q. verdoezelen), tonen de daarop volgende gebeurtenissen aan dat de Raad van Bestuur van SBM, en met name Sietze Hepkema, die bij de vergadering van de Raad van Commissarissen aanwezig was, tóch een strategie van ‘*containment*’ gaat volgen.

3.29 Ondanks uitgebreid bewijs van wijdverspreide corruptie op grote schaal in Brazilië, en concreet bewijs van omkoping in Equatoriaal Guinea en Angola, besluit SBM alleen minimaal te rapporteren aan de autoriteiten van de Verenigde Staten en Nederland, zónder vermelding van landen of omvang. SBM informeert de autoriteiten van de direct betrokken landen (Brazilië, Angola en Equatoriaal Guinea) überhaupt niet.

6 en 10 april 2012: SBM rapporteert aan de autoriteiten van Nederland en de Verenigde Staten, zonder vermelding van omvang of namen van landen

3.30 Tim Dickinson van Paul Hastings LLP belt het Departement van Justitie van de Verenigde Staten en weigert – ook al wordt hem dat gevraagd – details te geven over de orde van grootte van de betalingen. Hij noemt ook geen namen van landen.

3.31 SBM’s Nederlandse advocaat, Marnix Somsen van De Brauw, rapporteert aan het Nederlandse OM dat SBM potentiële malversaties onderzoekt. Hij noemt geen bedragen of namen van landen. [Productie 2]

10 april 2012 – Het eerste persbericht – onjuist informeren van de markt

3.32 SBM informeert de markt dat het onderzoek 12-18 maanden zal duren. Ondanks de enorme omvang van het schandaal, verwijst dit persbericht slechts naar bepaalde verkooppraktijken die verkeerd “zouden kunnen” zijn geweest. In deze fase hadden de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur intern de overtredingen al erkend.

3.33 Op 10 april 2012 werd Hepkema officieel aangesteld als *Chief Governance and Compliance Officer*.

17 april 2012 – “Payments to Agents” Task Force rapport van SBM Internal Audit

3.34 Dit verslag bevestigt de totale betalingen aan agenten van meer dan \$ 275 miljoen, en naast dit reeds betaalde bedrag ook toekomstige verplichtingen van ongeveer \$ 218 miljoen, te betalen aan Faerman. [Productie 84]

3.35 De geschatte verdeling van de reeds betaalde \$ 275 miljoen:

- a. \$ 139 miljoen – Brazilië
- b. \$ 30 miljoen – Equatoriaal Guinea
- c. \$ 17 miljoen – Angola
- d. \$ 89 miljoen – andere landen (inclusief landen buiten Afrika)

Overzicht van de *red flags* die in deze fase bekend waren

3.36 In deze fase waren de volgende duidelijke indicatoren van grootschalige omkoping (in het Engels aangeduid als *red flags*) bekend bij SBM:

- a. Hanny Tagher / interview over Faerman's 1%-2% verdeling van de betalingen; [Productie 128, opname 4]
- b. Hanny Tagher / instructie 1%-2% verdeling handgeschreven op een overeenkomst; [Productie 57]
- c. E-mails van Faerman aan SBM met daarin vertrouwelijke informatie van Petrobras; [Productie 61]
- d. E-mails van Faerman waaruit het niveau van zijn contacten binnen Petrobras blijkt; [Productie 61]
- e. Betalingen zonder onderliggende factuur, besproken¹ tijdens de vergadering van de Raad van Commissarissen op 5 april 2012; [Productie 45]
- f. De handtekening van Jose C. Barbosa, voormalig CEO van Petrobras, op de *Net Pay Oleo agency* overeenkomst; [Productie 57, p. 31-38 – handtekening op p. 38]

---

¹ Productie 45, p. 11, Chabas: "A lot of payments were done without any invoices over the years...." Tom Ehret: "Can I ask, how can payments be made without any invoice - never mind if it is an agent - but for anything?" P. 13, Chabas: "The payments we talked about, without invoices and so on, it seems that the authority level by a lot of people was bypassed, without going through the proper authority level, which is not surprising but it is what it is." En op p. 15, Chabas "A lot of the payments were approved by the CEO. A lot of the payments without invoices were approved, as far as I know, by the CEO."

- g. Bestemming van betalingen: offshore: Britse Maagdeneilanden; [Productie 59, p. 5]
- h. Faerman's compagnon, Luis-Eduardo Barbosa da Silva, vergezelt Petrobras' Hoofd Engineering, Renato Duque, op een reis in China, Singapore en Monaco vlak voor een Argentijnse wijnreis; [Productie 61, p. 19-20]
- i. De omvang van de betalingen aan Faerman en de toekomstige financiële verplichtingen; [Productie 84]
- j. De omvang van Faerman's commissie: 1%, 3%, 5% en 10%; [Productie 84]
- k. Faerman's deelname in Joint-Venture overeenkomsten, bijvoorbeeld de optie van 1% van de aandelen in *Capaxiba* lease en operatiebedrijven op kosten van QG en SBM; [Productie 63]
- l. Betaling van Faerman's telefoon- en internetkosten door SBM; [Productie 85]
- m. De email over de P-53 Faerman/Tagher verzending; [Productie 60]
- n. Emails van Marcello Faerman (Julio Faerman's zoon) over betaling door SBM Atlantia (Texas); [Productie 68] en
- o. Mike Wyllie en Laurès van SBM blijken hun privé-emailadressen, niet gerelateerd aan SBM, te gebruiken voor correspondentie met Julio Faerman over de aanlevering van confidentiële interne Petrobras documenten door Faerman. [Productie 61]

4 mei 2012 – Hepkema instrueert Tim Dickinson om het onderzoek in Brazilië *on hold* te zetten

- 3.37 Hepkema instrueert de Amerikaanse advocaten van Paul Hastings LLP "*prioritize and stage the investigation with a view to containing disclosure and reporting*". Deze e-mail omvat ook de instructie "*delete reference to "REVIEW OF ACTIVITIES RELATED TO BRAZIL AND JULIO FAERMAN AND RELATED ENTITIES" as we wish to put this part of the investigation on hold for the time being.*" [Productie 88]

7 mei 2012 – Hepkema instrueert Taylor: "*Park Brazil*" – "*I don't need to have every stone turned*" [opname 7]

- 3.38 Hepkema en Taylor bespreken de inhoud van de kluis van Bruno Chabas. Hepkema instrueert Taylor: "*Park Brazil*"

Hepkema: *we must "limit damage looking backwards and to change our practices going forward. I don't need to have every stone turned in respect of the past and go about the world setting the record straight."*

11 mei 2012 – Thierry Gagliani's e-mail aan Taylor

- 3.39 Deze e-mail van Thierry Gagliani bevestigt dat na overleg met Hepkema, *“the review of scoping interviews from Paul Hastings does not seem to be appropriate at this stage”*, ondanks het feit dat Tim Dickinson Taylor juist uitdrukkelijk had gevraagd op deze manier verder te gaan. Dit is een voorbeeld van een instructie aan Taylor om zaken onder het tapijt te vegen, in plaats van een passieve rol voor SBM waarbij zij alle documenten ter beschikking stelt ten behoeve van onderzoek door onafhankelijke externe advocaten. [Productie 3]

16 mei 2012 – AGM 2012

- 3.40 Niettegenstaande al het bewijsmateriaal dat reeds beschikbaar was, verzekert Chabas de aandeelhouders tijdens de jaarlijkse Algemene Vergadering van 2012 dat de verkooppraktijken onjuist *“zouden kunnen”* zijn, maar *“we did not conclude that they were unlawful”*.
- 3.41 Bovendien werden aandeelhouders verzekerd, in antwoord op de vraag over de wijze waarop de Raad van Commissarissen communiceerde met de Raad van Bestuur, dat de Raad van Commissarissen *“some personal coaching to members of the Board of Management”* gaf, namelijk dat Ehret en Deckers probeerden Laurès te helpen (Laurès was de man van het *‘binning incident’*).

29 mei 2012 – conversatie Hepkema met Taylor [opname 8]

- 3.42 Taylor wordt gedwongen mee te werken aan SBM's *cover-up* van haar criminele activiteiten, met het dreigement dat hij anders het bedrijf zal moeten verlaten. In deze bespreking benadrukt Hepkema opnieuw het belang van *“containment”* en dat hij niet wil dat Taylor de interviews zal doornemen die Paul Hastings LLP heeft afgenomen. Hepkema benadrukt nogmaals *“take Brazil out”*. Hij erkent dat de poging tot vernietiging van bewijsmateriaal door Laurès crimineel was, en dat Laurès hoogstwaarschijnlijk in de gevangenis zal komen.
- 3.43 Hepkema zegt dat hij niet wil weten wat er in de vuilniszakken van Jean Philippe Laurès zat. Verwijzend naar een bestand dat Taylor Hepkema eerder die maand had gegeven – waaruit inconsistenties bleken tussen wat Laurès in een interview met Paul Hastings LLP van 13 februari 2012 had gezegd en het materiaal dat Laurès had geprobeerd weg te gooien – zegt Hepkema *“I flicked through, that is all I did because it is not my priority.”*
- 3.44 Hepkema: *“I am not naïve despite what Jay and you might think. At 59 and with the practice that*

I have had, I am not so naïve as to think that someone who bins all his files in a garbage bag is not morally reproachable. Do you think I am a fool? Do you think I would have gotten to where I am if I was so naïve to think he was probably just cleaning his desk? Do you think I'm crazy? I don't need to hear anything more than that – a guy who puts all of his files in the garbage. Do you think I am silly? The very fact that someone does it in view of an investigation is already wrong! I don't even have to know what's in it!" Maar dan stelt Hepkema “*we are not here to distribute morally right and morally wrong.*”

- 3.45 Wanneer Taylor weigert mee te werken aan SBM's cover-up, informeert Hepkema hem dat “*we're coming to the end of the road here*”.
- 3.46 Geconfronteerd met een spreekwoordelijk pistool tegen zijn hoofd met de eis om mee te werken aan de *cover-up* werd Taylor geen andere keuze gelaten dan het bedrijf te verlaten, zonder nieuwe baan.

6 juni 2012: beëindiging van de arbeidsovereenkomst

- 3.47 De wegen van Taylor en SBM scheiden. Partijen ondertekenen een beëindigingsovereenkomst. [Productie 4] Taylor wil niet langer werken bij een bedrijf dat op grote schaal strafbare handelingen probeert te verdoezelen. Gezien de omstandigheden waaronder deze beëindigingsovereenkomst tot stand komt zal Taylor's advocaat later de ongeldigheid ervan invoeren. [Productie 5]

juni 2012 – augustus 2013: SBM laat na de markt en de autoriteiten adequaat te informeren

- 3.48 Latere gebeurtenissen bevestigen dat de *cover-up* die begonnen was toen Taylor nog werkzaam was bij SBM, voortduurde en groeide onder het mom van “*ongoing investigation*”:
[Productie 41]
- a. 27 juni 2012 EGM: geen openheid van zaken;
  - b. 3 augustus 2012: de *Ilhabela loan* van \$ 1.05 miljard (Brazilië/Petrobras) wordt aangekondigd, zonder openheid van zaken te geven in het *Offering Memorandum*;
  - c. 11 oktober 2012: een *US Private Placement Bond* voor \$ 500 miljoen voor financiering van *Anchieta* (Brazilië) wordt aangekondigd, wederom zonder dat SBM openheid van zaken geeft;
  - d. op 20 december 2012 wordt een *private equity placement* overeenkomst met HAL Investments B.V. aangekondigd – SBM geeft geen openheid van zaken;

- e. op 14 februari 2013 wordt het jaarverslag 2012 gepubliceerd. SBM herhaalt de eerdere onjuiste en misleidende verklaring dat de verkooppraktijken “mogelijk” of “potentieel” onregelmatig zouden kunnen zijn;
- f. op 26 maart 2013 tekent SBM een contract van \$ 3.2 miljard met Petrobras voor de charter en exploitatie van twee FPSO's, SBM's grootste contract ooit;
- g. op 28 maart 2013 komt er een persbericht naar buiten verwijzend naar “vermeende” betalingen en waarin wordt gesteld dat er “geen overtuigend bewijs” is van ongepaste betalingen buiten Afrika;
- h. op 3 april 2013 wordt een *Rights Issue Prospectus* gepubliceerd die de onjuiste en misleidende verklaring uit het persbericht van 28 maart 2013 herhaalt;
- i. op 15 juli 2013 kondigt SBM aan dat de *Marica en Saquarema FPSO's* definitief zijn gemaakt voor een totale contractwaarde van \$ 3.5 miljard, wederom zonder openheid van zaken te geven;
- j. op 23 juli 2013 kondigt SBM de toekenning aan van een *FPSO Stones Contract* met Shell met een totale contractwaarde van circa \$ 1 miljard – wederom zonder openheid van zaken te geven;
- k. op 7 augustus 2013 maakt SBM haar halfjaarlijkse resultaten bekend met daarin een herhaling van de onjuiste en misleidende verklaring uit het persbericht van 28 maart 2013: *“the internal investigation into potentially improper sales practices is ongoing.”*

18 oktober 2013 – document geüpload naar Wikipedia geschiedenispagina

- 3.49 In oktober 2013 stuurt Taylor's Monegaskische advocaat SBM een overzicht van de meest opvallende feiten van de smeergeldaffaire, als bijlage bij correspondentie over Taylor's arbeidsrechtelijke claim. [Productie 6]
- 3.50 Als deze onderhandelingen met SBM niet tot resultaat leiden, overweegt Taylor een samenvatting van dit overzicht te uploaden naar de Wikipediapagina van SBM. Taylor's plan was het eerder aan SBM gestuurde overzicht grondig in te korten alvorens het te uploaden. Aan het begin van deze bewerking kopieerde en plakte Taylor het document op de Wikipedia-pagina om er mee aan de slag te kunnen gaan, waarna hij het wilde gaan inkorten. Al na een paar seconden was zijn geüploade tekst in zijn geheel verdwenen van de pagina. Het was niet gepubliceerd op SBM's Wikipediapagina. Taylor meende dat het document voorgoed verdwenen was van Wikipedia, en liet het idee om een samenvatting op Wikipedia te zetten varen.

- 3.51 Pas op 7 februari 2014, toen Taylor vernam dat het tijdschrift Quote informatie publiceerde die zij had gevonden in de geschiedenispagina van Wikipedia, werd Taylor zich bewust van het feit dat de onbewerkte versie van het overzicht toch vindbaar was, via de geschiedenispagina van Wikipedia.
- 3.52 Taylor heeft niet met Quote samengewerkt voor deze publicatie. Het was niet Taylor die Quote heeft geïnformeerd dat er informatie te vinden zou zijn via de Wikipedia geschiedenispagina. Taylor wist zelf tot dat moment niet eens dat het online stond in de geschiedenis van de Wikipedia-pagina. Taylor weet niet hoe Quote daarvan op de hoogte is geraakt. Taylor was in elk geval niet de bron. Taylor ontkent overigens niet inhoudelijk verantwoordelijk te zijn voor het document op de geschiedenispagina van Wikipedia. Hij heeft eerder op vragen van de pers geantwoord dat ook anderen dat document hadden kunnen uploaden. Dat antwoord gaf hij voor zijn eigen veiligheid, omdat er 28 mensen bij naam genoemd worden in het stuk. Aan de autoriteiten heeft hij steeds verteld dat hij verantwoordelijk was voor dit document. Taylor staat achter de inhoud, maar het was nooit zijn bedoeling dat het stuk in deze vorm en op deze wijze openbaar zou worden.

7 november 2013: vertrek van Laurès

- 3.53 Jean-Philippe Laurès verlaat SBM. Zijn rol in het omkopingschandaal wordt door SBM niet genoemd, noch de reden voor zijn vertrek.

14 november 2013 – SBM aankondiging: het interne onderzoek duurt voort

- 3.54 Deze aankondiging stelt dat *“the internal investigation into potentially improper sales practices is ongoing. The Company does not expect there will be a final outcome by the end of the year.”*

6 februari 2014 – SBM’s jaarverslag 2013

- 3.55 SBM kondigt aan: *“The Company has disclosed the results of the internal investigation to the appropriate authorities. As the investigation is still in progress, it is not possible to provide further information or an estimate of the outcome, financial or otherwise.”* [Productie 41]

7 februari 2014: Quote-artikel waarin Brazilië wordt genoemd

- 3.56 Quote publiceert een artikel over SBM op basis van de gegevens die Quote heeft gevonden op de Wikipedia geschiedenis pagina. Voor het eerst wordt Brazilië publiekelijk genoemd in het kader van het omkopingschandaal. [Productie 8]

3.57 In een persbericht van diezelfde dag verwijst SBM naar haar *“investigation around potentially improper sales practices in two countries in Africa, and one country outside Africa.”* [Productie 41]

3.58 Na de publicatie van het Quote artikel op 7 februari 2014 daalde de koers van het aandeel SBM met meer dan 15%. ING-analist Quirijn Mulder meldde op 7 februari 2014 dat hij in een eerder stadium had verwacht dat SBM \$ 100-150 miljoen zou moeten betalen als schikking voor de onrechtmatigheden in één Afrikaans land, maar dat deze inschatting nu veel te laag leek te zijn. Dit toont aan dat SBM de markt heeft misleid, nu er in april 2012 al concreet bewijs lag van smeergeld met betrekking tot twee Afrikaanse landen – Angola en Equatoriaal Guinea – én overweldigend bewijs voor smeergeld in Brazilië, maar SBM – inmiddels bijna twee jaar later – de markt daarover nog steeds niet had geïnformeerd.

13 februari 2014: Petrobras start een intern onderzoek

3.59 Naar aanleiding van deze Quote publicatie start Petrobras op 13 februari 2014 een intern onderzoek naar het corruptieschandaal. [Productie 90]

21 februari 2014: Petrobras ondervraagt Hepkema

3.60 Hepkema gaat naar Rio de Janeiro om vragen van Petrobras te beantwoorden. De notulen van deze bespreking worden ondertekend door Hepkema en worden later verkregen door Quote [Productie 90]. Hepkema blijkt een aantal onjuiste en misleidende uitspraken te hebben gedaan.

3.61 Hepkema vertelt Petrobras dat de samenwerking met Faerman in februari 2012 gestopt was: *“Julio was terminated around February 2012.”* Dat is niet waar. Faerman was eind april 2012 nog steeds SBM's agent in Brazilië. SBM heeft nooit publiekelijk bekend gemaakt wanneer de relatie met Faerman uiteindelijk wel beëindigd werd.

3.62 Hepkema erkent dat hij de Nederlandse autoriteiten *“limited amounts of documents, only the Brazilian agent’s name and fee amounts”* heeft gegeven en *“not a single document sent to US Department of Justice.”*

3.63 Op de vraag wat zijn rol in het onderzoek was, vertelt hij Petrobras dat SBM's rol een *“passive role – allow access and provide information, pay the bills of investigators,”* was en dat SBM

slechts beperkte informatie aan de autoriteiten gaf.

- 3.64 Hepkema vertelt Petrobras verder dat de term *“potentially improper sales practices”* werd gebruikt in SBM’s persbericht omwille van *“juridische redenen”* en dat het betekent dat de praktijken *“may have been improper but we do not know yet.”* Het is onwaar dat SBM niet wist dat de betalingen, in Equatoriaal Guinea bijvoorbeeld, *‘improper’* waren.
- 3.65 SBM heeft de Braziliaanse autoriteiten niet geïnformeerd. Wanneer Hepkema door Petrobras gevraagd wordt of er documenten naar autoriteiten buiten Nederland of de Verenigde Staten zijn gestuurd erkent Hepkema dat dit niet het geval is geweest. Hepkema informeert Petrobras dat hij *“no evidence about corruption involving Brazil”* heeft geleverd.

25 en 28 februari 2014: besprekingen in Amsterdam tussen Petrobras en SBM en haar adviseurs

- 3.66 Medewerkers van Petrobras hebben in Amsterdam, ten kantore van De Brauw, besprekingen met Sietze Hepkema en Zoe Taylor-Jones van SBM, en advocaten van De Brauw en Paul Hastings LLP. Het verslag dat Petrobras van deze besprekingen heeft gemaakt wordt overgelegd als Productie 9.
- 3.67 Uit dit verslag blijkt dat SBM aan Petrobras informatie geeft, die SBM niet aan de financiële markt heeft verschaft. En SBM geeft onjuiste informatie aan Petrobras, met name wat betreft de relaties tussen Laurès en Faerman en tussen Tagher en Faerman.
- 3.68 SBM lijkt misleidende en onjuiste informatie aan Petrobras te geven. In het Petrobras rapport staat bijvoorbeeld te lezen: *“In addition, we were provided a list, with dates and values, of all payments made by SBM to Júlio Faerman. All of the payments were made by the business area based in Switzerland.”* and *“In relation to jurisdiction over the case, in order for the DOJ to have jurisdiction, there must be some nexus between the U.S. and the facts alleged. According to SBM, this nexus does not exist and, contrary to what appears in Wikipedia, SBM Atlanta made no payment to any company connected to JF.”*
- 3.69 Dit is aantoonbaar onjuist, aangezien er betalingen waren gedaan vanuit een aantal landen, inclusief de VS, hetgeen duidelijk blijkt uit het interne auditverslag gedateerd 17 april 2012 [Productie 84], en in het bijzonder uit de facturen en betalingen door SBM Atlantia aan Faercom

[Productie 68].

- 3.70 SBM erkent dat het slechts zeer beperkt medewerking heeft verleend aan de autoriteiten in de VS en Nederland. SBM heeft slechts minimaal documenten verschaft, en alleen afschriften die niet elektronisch te doorzoeken zijn. SBM had het Amerikaanse Departement van Justitie eind februari 2014 nog geen informatie over Brazilië gegeven (zoals betalingen aan Faerman vanuit het Amerikaanse kantoor SBM Atlantia). SBM heeft de volle omvang van de problemen met Brazilië/Julio Faerman weggehouden van de autoriteiten.²
- 3.71 SBM heeft het Petrobras-comité geen stukken gegeven over de *red flags* met betrekking tot Julio Faerman, en ook niet over de beëindiging van de contracten met Faerman, ondanks het verzoek van Petrobras. SBM heeft Petrobras dus slechts zeer beperkte informatie gegeven.³
- 3.72 De informatie die SBM tijdens deze besprekingen in Amsterdam aan Petrobras geeft, bijvoorbeeld over de timing van haar interne onderzoek met betrekking tot Brazilië, wijkt af van de informatie die SBM bij brief van 26 mei 2015 aan de Vereniging van Effectenbezitters (VEB) verstrekt. [Productie 96]

18 maart 2014 – FIOD neemt contact op met de advocaat van Taylor

- 3.73 Peter van Leusden van de FIOD neemt contact op met Taylor's Monegaskische advocaten. Hij introduceert zichzelf als een opsporingsambtenaar bij de FIOD en wil Taylor een aantal vragen stellen. [Productie 54]

27 maart 2014 – Op verzoek van de FIOD werkt Taylor mee als klokkenluider

- 3.74 Peter van Leusden van de FIOD e-mailt Taylor dat hij "*very interested in the suspected bribes paid in Angola, EG, Brazil and other countries*" is. [Productie 54]

---

² P. 3 van Productie 9: *SBM states that it did not disclose the accusations relating to Brazil to the DOJ and that it was planning to get in touch with the DOJ on this matter in March of 2014. SBM states that it delivered documents to the OM for the first time in September of 2013. The scope of this initial contact was to alert the OM to possible improper payments in Angola and in Equatorial Guinea.*

³ "*The committee (...) did not have access to transcripts of the interviews carried out by SBM's in-house and outside lawyers with SBM employees and sales representatives.*" en "*We asked SBM for the names of SBM's employees and contractors who were interviewed during its internal audit. SBM stated that it would check the possibility of handing over the referenced list to the committee, but gave nothing of any sort back to the committee regarding this matter.*"

- 3.75 In een volgende email zegt Van Leusden *"In my first email I asked about "knowledge of SBM officials", I was mainly referring to officials at the time of the suspected bribes were made, but we are also very interested in knowledge of current officials."* [Productie 54]
- 3.76 Taylor is er op dat moment van overtuigd geraakt dat SBM de autoriteiten niet volledig informeert. Hij had besloten eerst af te wachten of SBM de strategie van *cover-up* die hij aan zag komen daadwerkelijk in de praktijk zou gaan brengen. Nu dat het geval blijkt te zijn besluit Taylor de FIOD te helpen en stuurt Van Leusden documenten, inclusief:
- het *"Payments to Agents Task Force"* document van 17 april 2012 dat samen met andere stukken betalingen aan agenten laat zien, gedaan vanuit Nederland (US\$ 2.5M) tussen 2008 en 2011 v, waarvan \$ 515.000,= werd overgemaakt aan bedrijven van SBM's Braziliaanse agent Julio Faerman;
  - diverse e-mails waaruit blijkt dat Faerman toegang had tot vertrouwelijke informatie van Petrobras, zoals de biedingsstrategieën van Petrobras (op basis van informatie van voormalige en huidige Petrobras bestuurders, de heren Estrella en Figueredo);
  - details van betalingen van SBM aan Faerman-bedrijven inclusief bedragen, begunstigen en doel van betalingen; en
  - de Faerman Agency overeenkomsten.

30 maart 2014: resultaat van het interne Petrobras onderzoek

- 3.77 Na een 45 dagen durend onderzoek trekt Petrobras de conclusie dat er géén onregelmatigheden zijn aangetroffen. [Productie 10]

2 april 2014: resultaat van het interne SBM onderzoek

- 3.78 SBM kondigt de resultaten aan van haar 26-maanden durende interne onderzoek. De conclusie: *"No credible evidence of wrong-doing in Brazil."* Dit is de eerste keer dat SBM Brazilië noemt in haar persberichten. SBM verbergt doelbewust de enorme omvang van de corruptie met betrekking tot de betalingen via Faerman, die niet wordt genoemd, door te stellen dat het onderzoek uitwijst dat *"the agent provided substantial and legitimate services in a market which is by far the largest for the Company"*. SBM heeft aldus de markt verkeerd geïnformeerd. [Productie 91]

4 april 2014 – Taylor op bezoek bij de FIOD in Amsterdam

- 3.79 Op verzoek van de FIOD komt Taylor naar Amsterdam voor een bespreking met Peter van

Leusden, Susanne Schoen en Berry Giltang, allen FIOD-onderzoekers. Taylor leidt de onderzoekers door het eerder verstrekte materiaal. De FIOD maakt een kopie van alle opnames die Taylor op een USB-stick bij zich heeft.

- 3.80 Uit deze bespreking blijkt dat de Nederlandse autoriteiten van SBM minimale en ontoereikende informatie over de problemen in Brazilië hebben ontvangen. Onder meer heeft SBM de FIOD niet geïnformeerd over de vele 'rode vlaggen' met betrekking tot de agent Julio Faerman, waarvan SBM al in april 2012 wist.
- 3.81 Susanne Schoen zegt dat zij vermoedens kreeg over SBM's activiteiten in Brazilië nadat zij de laatste versie van jaarstukken van SBM had gezien, en zag welke omzet er bij SBM binnenkwam vanuit Brazilië. Ze zegt dat het deze vermoedens waren, en niet SBM's eigen verklaringen over Brazilië, die ervoor zorgden dat de FIOD de activiteiten van het bedrijf in Brazilië ging onderzoeken.
- 3.82 Tijdens deze bespreking zegt Peter van Leusden dat naar zijn mening het verbergen van bewijs van corruptie, zoal bij SBM het geval lijkt te zijn, een ernstiger misdrijf is dan de omkoppingen op zichzelf.
- 3.83 Taylor voorziet de FIOD van namen, documenten, e-mails en opnames, inclusief het interview met Hanny Tagher van 27 maart 2012 waarin hij erkende dat 2/3^e van de betalingen die Faerman kreeg bestemd waren voor medewerkers van Petrobras. SBM had deze informatie op dat moment *nog niet zelf* aan de FIOD verstrekt.

23 mei 2014: Chabas informeert Petrobras over bewijs van betalingen aan Petrobras medewerkers

- 3.84 Chabas belt mevrouw Foster, de CEO van Petrobras, en informeert haar dat er concreet bewijs is van betalingen van SBM-agent Faerman aan medewerkers van Petrobras. Deze informatie zou afkomstig zijn van de Nederlandse autoriteiten, die dit van de Zwitserse autoriteiten hadden vernomen. Hij stuurt vier dagen later een brief aan Foster met details hierover. [Productie 11]
- 3.85 SBM informeert de markten niet.
- 3.86 SBM informeert de Braziliaanse autoriteiten niet. Petrobras doet dat wel.

11 juni 2014: SBM biedt tijdelijk niet op Petrobras contracten

- 3.87 SBM bevestigt dat zij – na overleg met Petrobras – niet zal bieden op toekomstige Petrobras contracten gedurende het lopende onderzoek.

12-21 juni 2014 – Taylor voorziet de FIOD van aanvullend bewijs

- 3.88 Taylor geeft FIOD een lijst met verdachte ontvangers van SBM steekpenningen. [Productie 54] Peter van Leusden van FIOD antwoordt: we *"still are very busy with the case and your documents. We cannot give you detailed reports, but as said, your information is helpful."*
- 3.89 FIOD vraagt Taylor ook de Zwitserse en Braziliaanse opsporingsautoriteiten bij te staan. Taylor bevestigt ook als klokkenluider voor deze autoriteiten te willen fungeren.

27 juni 2014 – tweede bijeenkomst bij de FIOD in Amsterdam

- 3.90 In een bijeenkomst met Peter van Leusden en Susanne Schoen voorziet Taylor de FIOD van aanvullende gedetailleerde informatie. Peter van Leusden vertelt Taylor dat de Zwitserse autoriteiten het OM hadden geïnformeerd dat zij bewijs hadden gevonden van illegale betalingen door SBM (via de bedrijven van Julio Faerman Group) aan bestuurders van Petrobras.

6 augustus 2014: SBM treft een voorziening van \$ 240 miljoen

- 3.91 SBM publiceert haar halfjaarresultaten. SBM treft een voorziening van \$ 240 miljoen ten behoeve van een schikking met betrekking tot vorderingen die voortvloeien uit de bevindingen van het interne onderzoek. SBM herhaalt dat het géén aanwijzingen heeft gevonden van 'wrong-doing' in Brazilië. [Productie 92]
- 3.92 Tijdens de presentatie voor analisten volgend op de publicatie van de halfjaarcijfers maakt Chabas drie verwijzingen naar het feit dat het interne SBM-onderzoek Brazilië had vrijgepleit en hij suggereert dat dit nog steeds het geval was. Aldus misleidt hij de markten nu de autoriteiten al hadden vastgesteld dat SBM wél medewerkers van Petrobras had omgekocht, via Julio Faerman Group. [Productie 128, opname 9]

20/27 augustus 2014: Taylor werkt samen met de Braziliaanse Controller General's Office (CGU)

- 3.93 Taylor legt contact met de CGU om zijn hulp aan te bieden, en assisteert de CGU actief, en

vervolgens ook het Braziliaans Openbaar Ministerie. Taylor stuurt Hamilton Cruz van de CGU een reeks documenten en opnames. [Productie 28]

11 september 2014: Chabas: SBM zal weer kunnen bieden na verkiezingen in Brazilië

- 3.94 Chabas vertelt Reuters dat Petrobras *“have done an investigation, have not found anything improper, and we have done the same”*, en ook dat SBM verwacht dat zij weer mag meebieden op opdrachten in Brazilië na de Braziliaanse presidentsverkiezingen in oktober. [Productie 12]

3 oktober 2014 – Taylor heeft een bespreking met de CGU in Engeland

- 3.95 Taylor ontmoet drie vertegenwoordigers van de Braziliaanse CGU (Hamilton Cruz, Ricardo Wagner de Araujo en João Carlos Figueiredo Cardoso) in Engeland. Zij vertellen Taylor dat het Nederlandse OM en SBM géén informatie verstrekken aan de CGU.

15 oktober 2014 – Quote artikel over het vraaggesprek van Hepkema bij Petrobras in februari 2014

- 3.96 Quote publiceert een artikel, inclusief het officiële transcript van het interview dat Petrobras met Hepkema had in Rio de Janeiro op 21 februari 2014.
- 3.97 SBM impliceert dat Taylor samenwerkte met Quote met betrekking tot de artikelen van 7 februari 2014 en 16 oktober 2014 (paragraaf 27 en 30 van de dagvaarding). Dat is niet correct. Taylor had nog nooit contact met Quote gehad totdat hij op 10 april 2015 door Quote werd geïnterviewd.

18 oktober 2014 – Petrobras verklaart dat SBM nog geen biedingen mag doen

- 3.98 Petrobras verklaart dat SBM meer informatie moet aanleveren voordat SBM weer mag bieden op opdrachten van Petrobras.

26 oktober 2014 – President Rousseff wordt herkozen

- 3.99 Op 26 oktober 2014 wint de Braziliaanse president Dilma Rousseff de tweede ronde van de Braziliaanse presidentsverkiezingen, en ze wordt herkozen.

12 november 2014: de schikking van \$ 240 miljoen

- 3.100 SBM en het Nederlandse OM kondigen gelijktijdig aan dat ze een schikking hebben getroffen van \$ 240 miljoen, bestaande uit een boete van \$ 40 miljoen en \$ 200 miljoen aan ontnemingen

in verband met Brazilië, Angola en Equatoriaal Guinea. Dit is de grootste corruptieschikking in de Nederlandse geschiedenis. [Productie 14]

3.101 SBM zal betalen in drie termijnen, te weten \$ 100 miljoen in 2014, \$ 70 miljoen in 2015 en \$ 70 miljoen in 2016. Het *target* van het OM voor boetes en ontnemingen is € 70 miljoen per jaar. Door deze schikking heeft het OM die *target* voor de komende drie jaar gerealiseerd.

3.102 Het OM stelt: *“Deze transactie heeft betrekking op door het Openbaar Ministerie en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) geconstateerde ongeoorloofde betalingen aan handelsagenten en buitenlandse overheidsfunctionarissen in Equatoriaal Guinea, Angola en Brazilië in de periode van 2007 tot en met 2011. Die betalingen leveren naar het oordeel van het Openbaar Ministerie de strafbare feiten van ambtelijke en niet-ambtelijke omkoping alsmede valsheid in geschrifte op.”* maar ook: *“Het interne onderzoek van SBM Offshore leverde geen concreet bewijs op waaruit zou blijken dat betalingen zijn verricht aan één of meer overheidsfunctionarissen in Brazilië.”*

3.103 Het OM stelt dat SBM steeds volledig heeft meegewerkt sinds zij zelf een melding deed in april 2012. Het OM stelt dat is gebleken dat enkele natuurlijke personen betrokken zijn geweest bij de gepleegde strafbare feiten, maar dat het OM geen jurisdictie heeft omdat er geen strafbare feiten zijn gepleegd in Nederland, of door Nederlanders in het buitenland. Er wordt niet gezegd of er ooit een onderzoek is geweest naar strafbare feiten die in Nederland zijn gepleegd, of die door Nederlanders zijn gepleegd (bijv. Cremers en Deckers van de Raad van Commissarissen en Hepkema uit de Raad van Bestuur).

3.104 Dit persbericht van het OM wekt de indruk dat het is opgesteld of in ieder geval is geredigeerd door SBM.

3.105 Hepkema meldt publiekelijk – in een analisten-teleconferentie van 12 november 2014 – dat er geen risico is dat SBM verder beboet zal worden in Brazilië. *“Under the laws that apply to SBM for the period concerned, no fines can be levied [in Brazil], the criminal laws in Brazil only allow for fines to be levied against natural persons and not corporations.”* De aandelenkoers van SBM springt omhoog.

3.106 De volgende dag, 13 november 2014, spreekt het hoofd van Brazilië’s Controller General's Office

CGU, Jorge Hage, deze opmerking van Hepkema's over mogelijke Braziliaanse boetes openlijk tegen, en voegt daaraan toe dat de Nederlandse boete kinderspel zal zijn vergeleken bij de boete die de CGU aan SBM zal opleggen. [Productie 15]

3.107 Inmiddels is het duidelijk dat de verklaring van Hepkema onjuist was, gezien de boete \$ 265 miljoen die SBM naar verluid in Brazilië heeft getroffen. In oktober 2014 was SBM al in overleg met de CGU en was SBM op de hoogte van de bevoegdheid van de CGU om SBM een boete op te leggen. [Productie 25]

3.108 De schikking met het OM roept veel vragen op. Bijvoorbeeld de vraag *wanneer* SBM de Nederlandse autoriteiten informatie heeft verschaft over de 'rode vlaggen' met betrekking tot Brazilië. Het OM heeft de media op deze vraag geen antwoord willen geven.

14 november 2014: aanhoudingen naar aanleiding van het Petrobras corruptieschandaal

3.109 In Brazilië worden tientallen personen gearresteerd in verband met het corruptieschandaal bij Petrobras. Daaronder is het belangrijkste contact dat SBM bij Petrobras had, Renato Duque. De CGU kondigt aan dat zij een onderzoek is gestart naar SBM.

3.110 In Brazilië worden gerechtelijke procedures geïnitieerd tegen bestuurders van grote Braziliaanse bouwbedrijven die aan Petrobras steekpenningen betaalden (die dat overigens op een veel kleinere schaal deden dan SBM).

17 november 2014: Petrobras CEO Foster vertelt Braziliaans Congres over SBM

3.111 Mevrouw Foster, de CEO van Petrobras, informeert het Braziliaans Congres dat ze op 10 juni 2014 gelogen heeft toen ze zei dat ze niet op de hoogte was van de corruptie waarbij SBM betrokken is. Ze was ervan op de hoogte, in ieder geval vanaf 23 mei 2014 toen Chabas haar belde voorafgaand aan zijn brief van 27 mei 2014.

4 februari 2015: Petrobras CEO Foster neemt ontslag als gevolg van het corruptieschandaal

3.112 Petrobras CEO Maria das Graças Silva Foster, die het bedrijf leidde tot 2012, en vijf andere topmanagers stappen op als gevolg van het corruptieschandaal. De koers van de aandelen van Petrobras is gekelderd met bijna 60% sinds september 2014, en de waarde van het bedrijf is daarmee met \$ 78 miljard verminderd. [Productie 16]

5 februari 2015: publicatie in Vrij Nederland

3.113 *Vrij Nederland* publiceert een artikel waarin Taylor stelt dat de omkoping veel groter was dan SBM tot nu toe heeft erkend en dat het bedrijf heeft geprobeerd dit te verdoezelen met betrekking tot Brazilië. [Productie 17 (Nederlandstalige versie) en productie 18 (Engelstalige versie)]

19 maart 2015: de Zwitserse autoriteiten identificeren smeergeld in verband met SBM en Petrobras

3.114 De Zwitserse Procureur-Generaal identificeert \$ 400 miljoen smeergeld in relatie tot Petrobras. De Zwitsers geven \$ 120 miljoen terug aan Brazilië. [Productie 19]

14 april 2015: brief van de VEB aan SBM met het verzoek Hepkema's voordracht in te trekken

3.115 De Vereniging van Effectenbezitters (hierna 'VEB') verzoekt SBM de voordracht van Hepkema voor een positie in de Raad van Commissarissen in te trekken.

3.116 Folha de Sao Paulo publiceert een interview met Taylor.

3.117 Quote zet de opname van het gesprek tussen Hepkema en Taylor op 29 mei 2012 online op haar website.

15 april 2015: Hepkema wordt toch benoemd in de Raad van Commissarissen

3.118 Hepkema wordt benoemd tot lid van de Raad van Commissarissen van SBM. De VEB verzoekt SBM schriftelijk antwoord te geven op haar vragen. De VEB is tegen toetreding van Hepkema tot de Raad van Commissarissen en motiveert dit als volgt:

"In the Netherlands we try to keep some distance between the Supervisory Board and the executives. It is not wise to take this kind of step in SBM since there are at least allegations, there are suspicions, either correct or not, that perhaps in the past year SBM has not been communicating properly with its investors, where of course Mr Hepkema had a major and very important role."

19 april 2015: de CGU stelt: geen medewerking van Nederland

3.119 De CGU verklaart publiekelijk dat het in haar onderzoek naar SBM geen medewerking van het Nederlandse Openbaar Ministerie heeft gekregen. [Productie 20]

3.120 Ook het Braziliaanse Openbaar Ministerie vertelt *Vrij Nederland* dat het nooit enig document heeft ontvangen van het OM, ondanks verzoeken daartoe. [Productie 21]

26 mei 2015: SBM beantwoordt de vragen van de VEB

3.121 SBM geeft schriftelijk antwoord op de vragen die de VEB haar stelde. SBM weigert de datum te noemen wanneer zij de 'rode vlaggen' met betrekking tot Brazilië heeft gemeld aan het OM. SBM bevestigt in haar antwoord aan de VEB slechts vier van de vele *red flags* met betrekking tot Brazilië en Faerman. SBM weigert de datum te noemen waarop zij het interne rapport van het auditteam van 17 april 2012 aan haar accountant, KPMG, heeft gegeven. SBM geeft toe dat zij Faerman niet heeft ondervraagd tussen 23 april 2012 en maart 2014. [Productie 96]

mei 2015: Faerman werkt mee met de Braziliaanse autoriteiten in ruil voor strafvermindering

3.122 In Engeland presenteert Taylor documenten, met een speciale focus op Julio Faerman, aan een delegatie van bezoekende Braziliaanse congresleden van het *Parliamentary Committee* (hierna 'CPI') dat is belast met het parlementaire onderzoek naar het Petrobras corruptieschandaal.

3.123 In vervolg op Taylor's presentatie dreigt het CPI Faerman dat zij een internationaal arrestatiebevel voor hem zal laten uitvaardigen. Zover wil Faerman het niet laten komen. Hij geeft zichzelf aan bij de Braziliaanse autoriteiten. Hij besluit een '*friendly witness*' te worden en volledig mee te werken met de Braziliaanse autoriteiten, in ruil voor strafvermindering. [Producties 22 en 23]

22 september 2015: Renato Duque wordt veroordeeld tot 21 jaar gevangenisstraf

3.124 Voormalig Petrobras directeur Renato Duque was een belangrijke contactpersoon van SBM. Hij werd gearresteerd op 14 november 2014. Op 22 september 2015 wordt hij veroordeeld tot 21 jaar gevangenisstraf. En Joao Vaccari, penningmeester van Dilma Rousseff's Workers' Party, krijgt 15 jaar gevangenisstraf voor zijn rol in het omkoopschandaal.

5 augustus 2015: de Zwitserse autoriteiten maken \$ 54 miljoen over aan Brazilië ivm Faerman

3.125 De Zwitserse autoriteiten betalen \$ 54 miljoen aan Brazilië in verband met Faerman. [Productie 24]

6 oktober 2015: SBM krijgt een boete van \$ 265 miljoen van de CGU

3.126 Volgens de media (op het moment van het finaliseren van deze Conclusie van Antwoord nog

niet definitief bevestigd) heeft SBM een minnelijke regeling getroffen met de CGU, voor een bedrag van 1 miljard real (in dollars omgerekend ongeveer \$ 265 miljoen). [Productie 25]

3.127 De Braziliaanse openbaar aanklager Leonardo Cardoso de Freitas verklaart publiekelijk dat een schikking met SBM de individuele bestuurders niet uitsluit van vervolging. [Productie 26]

4 november 2015: de VEB stemt tegen de herbenoeming van Bruno Chabas

3.128 Tijdens een buitengewone vergadering van aandeelhouders stelt de VEB dat Chabas meermaals verzuimd heeft de markt tijdig, juist en volledig te informeren, in het bijzonder doordat Chabas heeft nagelaten de aandeelhouders te informeren over omkoppingen in Brazilië toen hij dit op 23 mei 2014 wist, hetgeen blijkt uit een verklaring van ex-CEO Foster van Petrobras. De VEB stemt tegen het voorstel om Chabas voor een periode van nog eens vier jaar te herbenoemen, en wijst daarbij op de mogelijkheid dat Chabas strafrechtelijk vervolgd zal worden. [Productie 33]

4. TAYLOR'S SAMENWERKING MET DE AUTORITEITEN

- 4.1 Taylor werkt als klokkenluider mee met de autoriteiten. Taylor assisteerde (in chronologische volgorde):
- a. de FIOD in haar onderzoek ingesteld door het OM, vanaf maart 2014; [Producties 54 en 55]
  - b. de Braziliaanse Openbaar Aanklager, vanaf juni 2014; [Productie 27]
  - c. de Braziliaanse toezichthouder CGU, vanaf augustus 2014; [Productie 28]
  - d. het Britse *Serious Fraud Office*, vanaf februari 2015; [Productie 29]
  - e. het Amerikaanse *Department of Justice* (DoJ) en het *Federal Bureau of Investigation* (FBI), vanaf februari 2015; [Productie 29] en
  - f. de Braziliaanse Parlementaire Commissie opgericht om het Petrobras schandaal te onderzoeken, bekend als de CPI, vanaf mei 2015. [Productie 30]

5. DE UITINGEN VAN TAYLOR DIE WORDEN BETWIST DOOR SBM

- 5.1 SBM vordert in deze procedure dat Uw Rechtbank, in een verklaring voor recht, oordeelt dat Taylor onrechtmatig zou hebben gehandeld door te stellen dat:
- a. SBM tussen 2005 tot en 2011 meer dan \$ 250 miljoen aan steekpenningen betaalde in verschillende landen;
  - b. SBM haar interne onderzoeken naar deze betalingen heeft gebruikt als "cover up" met het

doel om criminele activiteiten toe te dekken; en

c. SBM (zo) de markt heeft misleid.

Hieronder zullen de uitlatingen van Taylor worden toegelicht. Deze uitlatingen hebben ruim voldoende steun in het feitenmateriaal.

A. De omvang van het corruptieschandaal

- 5.2 Taylor heeft nooit letterlijk gesteld dat ‘SBM meer dan \$ 250 miljoen aan smeergeld heeft betaald in verschillende landen tussen 2005 en 2011’. Taylor kan niet worden veroordeeld tot rectificatie van een uiting die hij nooit gedaan heeft. De exacte tekst van Taylor over het corruptieschandaal bij SBM luidt anders. Hij heeft het over *‘One of the biggest worldwide corporate bribery and corruption scandals in recent history, with more than US\$ 250,000,000 of bribes and other malpractices spanning many years.’* De toevoeging *‘and other malpractices’* is een belangrijke aanvulling, en *‘spanning many years’* is een langere periode dan *‘from 2005 to 2011’*.
- 5.3 SBM heeft de smeergeldaffaire niet willen onderzoeken voor de periode vóór 2005. SBM verschuilt zich achter een advies van haar externe adviseur dat oudere betalingen van smeergeld niet meer relevant zouden zijn. Het is zeer waarschijnlijk dat de omkoping begon vóór 2005. De vroegst gedocumenteerde betaling tussen SBM en Faerman dateert uit 1996. Door te beweren dat SBM betrokken is in een corruptieschandaal met meer dan \$ 250 miljoen aan smeergeld en andere malafide praktijken verspreid over vele jaren, refereerde Taylor aan de periode die begon vóór 2005.
- 5.4 Het SBM corruptieschandaal is wereldwijd één van de grootste zakelijke omkopings- en corruptieschandalen in de recente geschiedenis. SBM betaalde reeds \$ 240 miljoen aan boete en ontnemingen aan de Nederlandse autoriteiten, en staat op het moment dat deze Conclusie van Antwoord wordt ingediend volgens berichten in de media op het punt om te schikken met de Braziliaanse autoriteiten voor een bedrag van \$ 265 miljoen. Het ligt op de weg van SBM om te onderbouwen waarom haar corruptieschandaal niet mag worden aangeduid als één van de grootste wereldwijde zakelijke omkopings- en corruptieschandalen in de recente geschiedenis.
- 5.5 Taylor stelde dat het corruptieschandaal *‘more than US\$ 250,000,000 of bribes and other malpractices spanning many years’* omvat. Dit bedrag is bevestigd door het interne onderzoeksrapport van 17 april 2012, het *“Payments to Agents” Task Force* document

uitgegeven door het SBM Internal Audit Team. Het vermeldt specifiek de totale betalingen aan agenten met een totaalbedrag van \$ 275,4 miljoen in de periode 2005-2011. [Productie 84]

- 5.6 Voor de periode daarna, van 2012 tot het einde van elk project, had SBM contractueel vastgelegd dat Faerman Group Companies recht had op betaling van minimaal \$ 169,5 miljoen tot maximaal \$ 224,1 miljoen. Het *SBM Internal Audit Team* concludeerde in dit rapport dat het meest waarschijnlijke scenario was dat Faerman recht had op toekomstige commissies ten bedrage van \$ 218 miljoen. Faerman was uitsluitend voor de Braziliaanse markt, die ongeveer 60% van SBM's omzet uitmaakt, agent van SBM en verantwoordelijk voor het doorbetalen van smeergeld. De per begin 2012 voor SBM bestaande financiële verplichtingen om voor *andere landen*, bijvoorbeeld voor Angola, de agent te betalen zijn dus nog niet eens meegerekend in dat bedrag van \$ 218 miljoen.
- 5.7 Taylor was lid van het interne onderzoeksteam dat de omkoppingen en andere malafide praktijken onderzocht. Taylor legt het *"Payments to Agents" Task Force document issued by SBM Internal Audit Team* in deze procedure over als bewijs, inclusief de onderliggende documenten. [Productie 84]
- 5.8 De agenten gebruikten deze betalingen om de oliemaatschappijen om te kopen om van SBM *FPSO's* te leasen. Dit is bevestigd door één van de twee belangrijkste agenten, Hanny Tagher, en dit blijkt ook uit het feit dat de andere belangrijkste agent, Julio Faerman, samenwerkt met de Braziliaanse autoriteiten in ruil voor strafvermindering. Renato Duque, één van zijn contactpersonen binnen Petrobras, is inmiddels veroordeeld tot 21 jaar gevangenisstraf voor zijn rol in het omkoopschandaal.
- 5.9 In de dagvaarding stelt SBM dat noch zij noch het Openbaar Ministerie ooit publiekelijk het exacte bedrag van de betaalde steekpenningen heeft genoemd. Dit komt omdat zij voor \$ 240 miljoen er een schikking heeft weten te treffen, waarmee een openbare strafzaak tegen SBM is afgekocht. Behalve het persbericht van het OM van 12 november 2014 is er geen informatie aan het publiek of aan de markt verstrekt.
- 5.10 In het persbericht staat:
- Deze transactie heeft betrekking op door het Openbaar Ministerie en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) geconstateerde ongeoorloofde betalingen aan handelsagenten*

en buitenlandse overheidsfunctionarissen in Equatoriaal Guinea, Angola en Brazilië in de periode van 2007 tot en met 2011. Die betalingen leveren naar het oordeel van het Openbaar Ministerie de strafbare feiten van ambtelijke en niet-ambtelijke omkoping alsmede valsheid in geschrifte op.

SBM Offshore betaalde van 2007 tot en met 2011 circa US\$ 200 miljoen aan commissies aan handelsagenten ter zake van dienstverlening. Het grootste deel van die commissies, in totaal US\$ 180,6 miljoen, heeft betrekking op Equatoriaal Guinea, Angola en Brazilië.

- 5.11 Over de periode 2007-2011 beloopt het totaalbedrag van commissies met betrekking tot Equatoriaal Guinea, Angola en Brazilië dus \$ 180,6 miljoen. Volgens het persbericht van het OM leveren deze betalingen de strafbare feiten van ambtelijke en niet-ambtelijke omkoping en valsheid in geschrifte op.
- 5.12 De uitlating van Taylor heeft betrekking op een langere termijn ('*spanning many years*'), op meer landen dan alleen de drie die zijn onderzocht door het OM ('*worldwide*'), en zijn uitlating gaat niet uitsluitend over smeergeld maar ook over andere malversaties ('*and other malpractices*').
- 5.13 SBM zal volgens berichten in de media met de Braziliaanse autoriteiten een schikking buiten rechte treffen voor een bedrag in de orde van grootte van \$ 265 miljoen.
- 5.14 Tot op heden heeft SBM alleen geschikt met de Nederlandse autoriteiten, en zij lijkt op het punt te staan dat ook te doen in Brazilië. Het is zeer wel denkbaar dat ook de autoriteiten van andere jurisdicties strafrechtelijk onderzoek zullen doen naar SBM, inclusief maar niet beperkt tot Zwitserland, de Verenigde Staten, Monaco, Angola, Kameroen, Maleisië, Italië, Irak, Tanzania, Congo, Ghana, Gabon, Griekenland, Bulgarije, Nigeria, India, Vietnam en Equatoriaal Guinea.
- 5.15 Ervan uitgaande dat de door de media gemelde schikking met de Braziliaanse autoriteiten in grote lijnen klopt, is het totaalbedrag van door SBM getroffen schikkingen – tot op heden slechts voor twee jurisdicties, voor een beperkte periode – al opgelopen is tot \$ 505 miljoen. Het bedrag dat Taylor noemde, te weten \$ 250 miljoen, wereldwijd, voor omkoppingen en andere malafide praktijken, over een periode verspreid over vele jaren, valt daarbij in het niet.

- 5.16 Een tussenconclusie. Het bedrag van \$ 250 miljoen aan smeergeld en andere malversaties dat Taylor noemde is gebaseerd op het *Internal Audit Team report* van april 2012. De totale omvang van de schikking met het OM en de verwachte schikking met de Braziliaanse autoriteiten bevestigt dat de uitlating van Taylor niet onrechtmatig is. Er is meer dan voldoende steun in de feiten voor Taylor's uiting.
- 5.17 SBM heeft geen enkel document met betrekking tot de financiële omvang van het omkopingschandaal overgelegd. Vanuit procedureel oogpunt ligt het op de weg van SBM om aan te tonen dat de bestreden uitlating van Taylor onrechtmatig is. Bij gebreke daarvan moet deze vordering van SBM worden afgewezen.

B. De cover up: de strategie van 'containment'

- 5.18 Zoals hierboven aangegeven, is er veel steun in het feitenmateriaal voor de uitlating van Taylor dat SBM heeft geprobeerd het corruptieschandaal te 'containen'. Bij gebreke van een Nederlands woord dat de lading van het begrip 'containment' exact dekt wordt dat in dit processtuk aangeduid als 'verdoezelen', en hier en daar wordt ook de Engelse term 'containment' gebruikt.
- 5.19 Op 1 april 2012, twee maanden na het telefoongesprek dat het corruptieschandaal aan het licht bracht, hebben SBM en leden van de Raad van Bestuur de volgende acties ondernomen:
- COO Laurès probeert bewijs weg te gooien;
  - SBM meldt niks aan de markten (niet in het jaarverslag 2011, niet in de *Anchieta Bond offering*, niet in de *Ilhabela loan financing*);
  - CEO Chabas geeft géén groen licht aan het externe advocatenkantoor Paul Hastings LLP om Brazilië in het onderzoek te betrekken; en
  - 'binner' Laurès wordt gepromoveerd tot Chairman van SBM Atlantia Inc. en er wordt geen disciplinaire actie tegen hem genomen (hij zal pas 18 maanden later, in november 2013, vertrekken).
- 5.20 Tijdens de vergadering van de Raad van Commissarissen van 5 april 2012 waren Tom Ehret and Francis Gugen heel duidelijk in hun stelling dat SBM "*cannot and should not try to contain it*" en "*There must be no cover up*". [Productie 45]
- 5.21 Toch instrueert Hepkema Tim Dickinson op 17 april 2012 "*to pull back any Paul Hastings people*

from attending" het gesprek met Julio Faerman op het hoofdkantoor van SBM in Monaco op 23 april 2012. [Productie 83]

- 5.22 Bij e-mail van 4 mei 2012 instrueert Hepkema Paul Hastings LLP "*prioritize and stage the investigation with a view to containing disclosure and reporting*". Deze e-mail bevat ook de instructie "*delete reference to "REVIEW OF ACTIVITIES RELATED TO BRAZIL AND JULIO FAERMAN AND RELATED ENTITIES" as we wish to put this part of the investigation on hold for the time being.*" [Productie 88].
- 5.23 Op 7 mei 2012 geeft Hepkema Taylor de instructie: "*Park Brazil*". [Productie 88]
- 5.24 Op 29 mei 2012 geeft Hepkema de instructie "*Take Brazil out*". [Productie 128, opname 8]
- 5.25 Het interne onderzoek duurt nog 2 jaar (!) na het "*Payments to Agents*" Task Force report van 17 april 2012, waaruit al bleek dat er meer dan \$ 275 miljoen aan agenten werd betaald, en dat er daar bovenop nog toekomstige betalingsverplichtingen van ongeveer \$ 218 miljoen jegens Faerman bestonden. [Productie 84]
- 5.26 SBM's conclusie was op 2 april 2014 dat het "*No credible evidence of wrong-doing in Brazil*" had gevonden. SBM verdoezelt doelbewust de grootschalige corruptie met betrekking tot de betalingen via Faerman door te stellen dat het onderzoek uitwees dat "*the agent provided substantial and legitimate services in a market which is by far the largest for the Company*". SBM heeft hiermee de markt onjuist geïnformeerd. De koers van het aandeel steeg 8% als gevolg van het goede nieuws dat er in Brazilië geen problemen te verwachten waren. [Productie 91]
- 5.27 Hepkema zei tijdens een conference call tegen analisten over het onderzoek van het OM en het Amerikaanse Ministerie van Justitie: "*If it was up to me, we would be finished by tomorrow, but they have their own judgments to make.*"
- 5.28 SBM gebruikte haar interne onderzoek om informatie over de corruptie met betrekking tot Petrobras te verdoezelen. SBM was reeds in april 2012 bekend met de omvang van de betalingen aan Faerman en met het feit dat Faerman 2/3e daarvan aan werknemers van Petrobras doorbetaalde. De conclusie die SBM aan de markten presenteerde was duidelijk onjuist. De conclusie zou precies andersom moeten zijn. SBM had immers wél geloofwaardig bewijs van

'*wrong-doing*' in Brazilië. En Faerman leverde géén substantiële legitieme diensten die betaling van de enorme bedragen aan hem rechtvaardigden. Omdat hij ingangen had bij de bestuurders van Petrobras was Faerman voor SBM de aangewezen persoon om smeergeld aan Petrobras te betalen.

C. SBM heeft de markten niet juist geïnformeerd

- 5.29 Het feitenmateriaal geeft voldoende steun aan de uitlating dat SBM de markten en de autoriteiten niet juist heeft geïnformeerd.
- 5.30 Zoals hierboven beschreven in hoofdstuk 3 (Chronologie) waren veel gebeurtenissen koersgevoelig. Deze hadden steeds direct gemeld moeten worden aan de financiële markten. Er waren veel momenten waarop SBM de markten had kunnen informeren. SBM heeft dat keer op keer nagelaten.
- 5.31 Hanny Tagher bevestigde in het gesprek met hem op 27 maart 2012 dat de omkoping van \$ 7,35 miljoen aan Gabriel een "*ridiculous*" bedrag was, en dat de betalingen aan Faerman werden doorbetaald aan Petrobras werknemers: "*normally 1% for him and 2% for them*". [Productie 128, opname 4]
- 5.32 Het interne onderzoeksrapport dateert van 17 april 2012. Het bevat een overzicht van betalingen aan agenten voor in totaal \$ 275,4 miljoen, in de periode 2005 – 2011, en afgesproken toekomstige betalingen aan Faerman werden geschat op \$ 218 miljoen. [Productie 84]
- 5.33 Op 16 mei 2012 verzekert Chabas de aandeelhouders echter, in weerwil van al het bewijsmateriaal dat op dat moment beschikbaar was, dat het onderzoek van SBM ten aanzien van de verkooppraktijken die "*may*" have been *improper* heeft uitgewezen: "*we did not conclude that they were unlawful*". [Productie 52]
- 5.34 Op 2 april 2014 kondigt SBM de resultaten van het 26-maanden durende interne onderzoek aan. SBM's conclusie: "*No credible evidence of wrong-doing in Brazil.*" SBM verdoezelt doelbewust dat zij wel '*credible evidence*' heeft van de grote schaal van corruptie met betrekking tot de betalingen via Faerman door te stellen dat het onderzoek uitwijst dat "*the agent provided substantial and legitimate services in a market which is by far the largest for the Company*". SBM

heeft hiermee de markt wederom onjuist geïnformeerd. [Productie 91]

- 5.35 Op 7 februari 2014, nadat Quote publiceerde dat de smeergeldaffaire ook SBM's grootste markt, Brazilië, betrof, daalde de aandelenkoers meteen dramatisch (meer dan 15%). Dit illustreert hoe koersgevoelig deze informatie was.
- 5.36 Op 12 november 2014 verklaart het OM dat de betalingen aan sales agenten en buitenlandse overheidsfunctionarissen in Equatoriaal Guinea, Angola en Brazilië de strafbare feiten van ambtelijke en niet-ambtelijke omkoping en valsheid in geschrifte opleveren.
- 5.37 Vervolgens claimt Hepkema publiekelijk – in de teleconferentie met analisten op 12 november 2014 – dat SBM geen verdere boetes in Brazilië hoeft te verwachten. Beleggers reageren opgelucht. Om aan te geven hoe koersgevoelig de Brazilië-kwestie is: de koers van de aandelen van SBM stijgt direct met meer dan 15%. Hepkema heeft de markt aldus verkeerd geïnformeerd.
- 5.38 Al meteen de volgende dag, 13 november 2014, spreekt Jorge Hage, het hoofd van Brazilië's Controller General's Office *CGU*, Hepkema's opmerking over boetes in Brazilië publiekelijk tegen. In oktober 2015 melden de media dat SBM in Brazilië een boete van \$ 265 miljoen moet betalen (wat ten tijde van het indienen van deze Conclusie van Antwoord nog definitief bevestigd moet worden).

SBM heeft de autoriteiten niet juist geïnformeerd

- 5.39 Na de vergadering van de Raad van Commissarissen van 5 april 2012 informeert SBM het Amerikaanse Ministerie van Justitie (*Department of Justice*) en het Nederlandse OM dat SBM onderzoek doet naar potentieel onrechtmatige handelingen van haar agenten. Er worden geen bedragen of landen genoemd. [Productie 47]
- 5.40 Op 21 februari 2014 vertelt Hepkema Petrobras dat hij de Nederlandse autoriteiten "*limited amounts of documents, only the Brazilian agent's name and fee amounts*" heeft gegeven en "*not a single document sent to US Department of Justice.*" [Productie 90]
- 5.41 Wanneer Taylor een bespreking met de FIOD heeft, in april 2014, blijkt inderdaad dat de Nederlandse autoriteiten slechts minimale en inadequate informatie over de problemen in Brazilië hebben ontvangen van SBM. SBM heeft de FIOD niet ingelicht over de vele 'rode vlaggen'

met betrekking tot Faerman.

- 5.42 SBM heeft in deze procedure geen stukken overgelegd waaruit blijkt dat zij de autoriteiten juist heeft geïnformeerd. SBM verwijst naar het persbericht van het OM over de schikking, waarin staat te lezen dat SBM 'steeds openheid van zaken gaf'. Deze zinsnede uit het persbericht lijkt door SBM te zijn geredigeerd. In het licht van het feitenmateriaal is deze zinsnede niet erg geloofwaardig.
- 5.43 SBM heeft de autoriteiten van Brazilië, Zwitserland, Monaco, Angola en Equatoriaal Guinea niet tijdig en juist geïnformeerd.
- 5.44 SBM heeft de autoriteiten van Maleisië, Italië, Irak, Tanzania, Kameroen, Congo, Ghana, Gabon, Griekenland, Bulgarije, Nigeria, India of Vietnam niet geïnformeerd.
- 5.45 Conclusie: er is voldoende steun in de feiten voor de stelling dat SBM de markten en autoriteiten niet naar behoren heeft geïnformeerd.

6. JURIDISCHE ANALYSE: BESCHERMING VAN KLOKKENLUIDERS

- 6.1 Deze procedure gaat in essentie over de vrijheid van meningsuiting van een klokkenluider. Deze vrijheid wordt in jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en in vele internationale richtlijnen uitdrukkelijk beschermd.
- 6.2 Vrijheid van meningsuiting vormt één van de essentiële grondslagen voor een democratische samenleving en één van de fundamentele voorwaarden voor de vooruitgang en zelfverwezenlijking van een individu. Die vrijheid is niet alleen van toepassing op 'informatie' of 'ideeën' die gunstig worden ontvangen of als onschadelijk worden beschouwd of waar men onverschillig tegenover staat, maar juist ook voor uitingen die 'beledigen, shockeren of verstoren'. Dat vereisen de uitgangspunten van pluralisme, verdraagzaamheid en ruimdenkendheid, bij gebreke waarvan er is geen 'democratische samenleving' is.
- 6.3 Er kunnen beperkingen op deze vrijheid van meningsuiting worden aangebracht. De ruimte daarvoor moet echter strikt worden geïnterpreteerd, en de noodzaak van eventuele beperkingen moet steeds overtuigend worden aangetoond. Er is altijd een '*pressing social need*'

vereist om de vrijheid van meningsuiting te beperken. Het is de taak van Uw Rechtbank te beslissen of er in dit concrete geval sprake is van zo'n *'pressing social need'* om de vrijheid van meningsuiting van Taylor te beperken. Daarbij is van belang dat Taylor de klok heeft geluid over het grootste corruptieschandaal in de recente geschiedenis, en dat de beperking van zijn vrijheid van meningsuiting nota bene wordt gevorderd door het bedrijf dat tot over de oren in dit corruptieschandaal zit.

- 6.4 Een belangrijke omstandigheid hierbij is dat SBM nog middenin het strafrechtelijke onderzoek naar dit omkopingsschandaal zit. De aangekondigde schikking in Brazilië, waarover de media vanaf 6 oktober 2015 berichten, dateert van geruime tijd ná de aanvang van deze procedure (de inleidende dagvaarding is van 10 juli 2015). In veel jurisdicties zijn nog helemaal geen sancties aan SBM opgelegd. En tot op heden is er geen strafrechtelijke actie ondernomen tegen individuele werknemers die betrokken waren bij de omkoppingen en de *cover-up*. Nu, midden in deze periode van onderzoek naar het omkopingsschandaal en de *cover-up*, wenst SBM de klokkenluider het zwijgen op te leggen.
- 6.5 Werknemers aanmoedigen wangedrag te rapporteren ("klokkenluiden"), en ze te beschermen wanneer ze dit doen, is een belangrijk onderdeel van preventie van corruptie in zowel de publieke als private sector. Er zijn veel internationale richtlijnen betreffende de bescherming van de klokkenluider.
- 6.6 De belangrijkste internationale richtlijnen zijn:
- a. United Nations Convention against Corruption (General Assembly resolution 58/4 of 31 October 2003)⁴
  - b. United Nations SR on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression (General Assembly A/70/361 of 8 September 2015)⁵
  - c. Council of Europe, Committee of Ministers Resolution (97)24 on the twenty guiding principles for the fight against corruption⁶ (inclusief de verplichting *to ensure that the media have freedom to receive and impart information on corruption matters*)
  - d. Council of Europe Criminal Law Convention on Corruption (CETS No. 173)⁷

---

⁴ http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf

⁵ http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/361

⁶ [https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/documents/Resolution\(97\)24_EN.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/documents/Resolution(97)24_EN.pdf)

⁷ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/173.htm>

- e. Council of Europe Civil Law Convention on Corruption (CETS No. 174)⁸
- f. Resolution 1729 (2010) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the Protection of “whistleblowers”⁹: 6.2.3. *Where internal channels either do not exist, have not functioned properly or could reasonably be expected not to function properly given the nature of the problem raised by the whistleblower, external whistleblowing, including through the media, should likewise be protected.*
- g. Recommendation CM/Rec(2014)7 of the Committee of Ministers to member States on the protection of whistleblowers (Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2014)¹⁰, die onder meer bepaalt: 21. *Whistleblowers should be protected against retaliation of any form, whether directly or indirectly, by their employer and by persons working for or acting on behalf of the employer.*

6.7 Het juridische kader van de bescherming van vrijheid van meningsuiting van klokkenluiders is onder meer neergelegd in de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. De *Grand Chamber* benoemt in het arrest *Guja v. Moldova*¹¹ de volgende relevante omstandigheden:

- a. of de klokkenluider een alternatief had;
- b. het publieke belang bij de openbaar gemaakte informatie;
- c. de authenticiteit van de onthulde informatie;
- d. het nadeel voor de partij waarover de klok is geluid;
- e. of de klokkenluider te goeder trouw heeft gehandeld; en
- f. de ernst van de sanctie die aan de klokkenluider is opgelegd.

6.8 In de Nederlandse jurisprudentie komen deze omstandigheden terug. Nederlandse rechtbanken volgen deze jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.¹²

Geen alternatief voor Taylor

6.9 Taylor zat in het interne onderzoeksteam. Zodra de omvang van de corruptie duidelijk werd, wilde hij dat het zou worden aangegeven bij de autoriteiten. Zijn meerdere wilde het niet naar

---

⁸ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/174.htm>

⁹ <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17851&lang=en>

¹⁰ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2188855&Site=CM>

¹¹ European Court of Human Rights, Grand Chamber 12 februari 2008 (Application no. 14277/04), *Guja v. Moldova*.

¹² Rechtbank Rotterdam, 6 februari 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:792.

buiten brengen en zei *'we're coming to the end of the road here'* indien Taylor niet wilde meewerken aan de strategie van *'containment'*. Er was dus duidelijk geen intern alternatief voor Taylor.¹³

Het publieke belang

- 6.10 Het publieke belang dat hier in het geding is, is dat SBM honderden miljoenen dollars betaalde als smeergeld om leaseovereenkomsten voor *FPSO's* binnen te halen. Het smeergeld ging naar de staatsoliemaatschappijen die met SBM contracteerden, en mogelijk ook naar overheidsfunctionarissen. Dat dit enorme corruptieschandaal aan het licht is gebracht, niet alleen ter kennis van de autoriteiten, maar ook ter kennis van het publiek via de media, is evident in het publieke belang.

De authenticiteit van de onthulde informatie¹⁴

- 6.11 Alle informatie die Taylor naar voren heeft gebracht is authentiek. Dit wordt niet betwist door SBM. Taylor kopieerde alle relevante documenten op een USB-stick voordat hij SBM verliet, en nam de besprekingen waaraan hij deelnam op, op zijn telefoon. Zoals eerder vermeld zijn deze opnamen naar het recht van Monaco legaal.
- 6.12 Terzijde merkt Taylor op dat SBM in deze procedure niet heeft gesteld dat Taylor verplichtingen uit hoofde van zijn arbeidscontract of de beëindigingsovereenkomst heeft geschonden (voor beide overeenkomsten geldt dat deze naar het recht van Monaco zijn gesloten en dat de rechtbanken in Monaco exclusief bevoegd zijn van geschillen kennis te nemen).¹⁵

---

¹³ European Court of Human Rights, 21 juli 2011 (Application no. 28274/08) *Heinisch v. Germany*: 64. *The European Court is mindful that employees owe to their employer a duty of loyalty, reserve and discretion. While such duty of loyalty may be more pronounced in the event of civil servants and employees in the public sector as compared to employees in private-law employment relationships, the Court finds that it doubtlessly also constitutes a feature of the latter category of employment. (...) 65. Consequently, in the light of this duty of loyalty and discretion, disclosure should be made in the first place to the person's superior or other competent authority or body. It is only where this is clearly impracticable that the information can, as a last resort, be disclosed to the public. In assessing whether the restriction on freedom of expression was proportionate, the Court must therefore take into account whether the applicant had any other effective means of remedying the wrongdoing which he or she intended to uncover.*

¹⁴ The standard set by European Court of Human Rights, 21 July 2011 (Application no. 28274/08) *Heinisch v. Germany* is not very high: *The allegations must not be 'devoid of factual background' and the whistleblower may not 'knowingly or frivolously report incorrect information'.*

¹⁵ United Nations SR on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression (General Assembly A/70/361 of 8 September 2015): 35. *it is critical that, once a whistle-blower makes a disclosure outside his or her institution, the law does not hold the person to any pre-existing duties of*

Het nadeel voor de partij waarover de klok is geluid

- 6.13 De *Guja v. Moldova* zaak ging over een klokkenluider die wangedrag van het kantoor van de Procureur-Generaal onthulde. Het EHRM wees op het algemene belang van vertrouwen in de onafhankelijkheid en de politieke neutraliteit van het openbaar ministerie van een Staat.
- 6.14 Bij de smeergeldaffaire van SBM ligt dit anders. SBM geen overheidsinstantie die in het algemeen belang beschermd zou moeten worden. Integendeel. SBM is een beursgenoteerde onderneming en heeft de verplichting om de financiële markten op de hoogte te brengen van alle informatie die koersgevoelig is. SBM heeft verzuimd de markten adequaat en tijdig te informeren. Het publieke belang wordt gediend door informatie over het omkoopschandaal bekend te maken, juist nu SBM probeert dit schandaal te verdoezelen.
- 6.15 Met betrekking tot het schade-element heeft het EHRM in de *Matuz v. Hungary*-zaak rekening gehouden met de vraag of de informatie van de klokkenluider al bekend was bij meerdere mensen.¹⁶ De uitingen van Taylor waren al op grote schaal bekend waren toen zij werden gepubliceerd door *Quote* en *Vrij Nederland*.
- 6.16 Bovendien heeft SBM haar vordering tot schadevergoeding niet onderbouwd. Het is aan SBM te onderbouwen dat zij schade zou hebben geleden door de publieke uitingen van Taylor, en waarom Taylor voor dergelijke schade aansprakelijk zou zijn. Taylor betwist dat SBM door aan hem toe te rekenen handelingen schade heeft geleden, en dat hij daarvoor aansprakelijk zou zijn.
- 6.17 Het imago en de goede naam van SBM hebben zonder twijfel ernstige schade geleden sinds 2012. Maar dat komt door het omkoopschandaal waar SBM bij betrokken was. Niet door Taylor's publiekelijke uitingen daarover.

Of de klokkenluider te goeder trouw heeft gehandeld

- 6.18 Taylor heeft te goeder trouw gehandeld. Uit de opnames van de gesprekken die hij met zijn meerderen had blijkt dat Taylor wilde dat de corruptie werd gemeld, en dat zijn meerderen de

---

confidentiality owed to the employer.

¹⁶ European Court of Human Rights, 21 oktober 2014 (Application no. 73571/10), *Matuz v. Hungary*, paragraaf 42-43.

kwestie wilden verdoezelen. Er was geen andere optie voor Taylor dan te vertrekken bij SBM.

- 6.19 Taylor begon pas de klok te luiden jegens de autoriteiten over SBM's corruptieschandaal toen SBM verzuimde de autoriteiten en de markten zelf correct en tijdig te informeren. Taylor heeft daar nadrukkelijk mee gewacht om SBM de kans te geven om dit zelf te doen. Taylor handelt te goeder trouw. Hij wil dat de waarheid over de omvang van het corruptieschandaal en de *cover-up* bekend wordt bij het publiek. En hij hoopt dat alle betrokkenen bij het corruptieschandaal en de *cover-up* worden berecht.
- 6.20 SBM probeert Taylor neer te zetten als 'chanteur'. Zoals bij veel klokkenluiders is ook in dit geval sprake van een arbeidsconflict. Taylor heeft een legitieme vordering op basis van de beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst, zoals verwoord door zijn Monegaskische advocaten. Taylor is SBM niet aan het chanteren.
- 6.21 Taylor handelt te goeder trouw. Maar zelfs wanneer één van zijn motieven zou zijn dat hij zijn vordering uit hoofde van het arbeidsrechtelijke conflict kracht wilde bijzetten (wat Taylor betwist), dan is dat *niet* relevant voor deze procedure. De *Grand Chamber* van het EHRM garandeert een klokkenluider bescherming, óók als de motieven van de klokkenluider '*motivated by a personal grievance or a personal antagonism or the expectation of personal advantage, including pecuniary gain*'¹⁷ zijn. Het motief van de klokkenluider is dus níet doorslaggevend.¹⁸ In de woorden van het EHRM zijn de volgende elementen doorslaggevend: '*It is important to establish that, in making the disclosure, the individual acted in good faith and in the belief that the information was true, that it was in the public interest to disclose it and that no other, more discreet, means of remedying the wrongdoing was available to him or her.*'

---

¹⁷ European Court of Human Rights, Grand Chamber 12 February 2008 (Application no. 14277/04), *Guja v. Moldova*, paragraph 77.

¹⁸ United Nations SR on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression (General Assembly A/70/361 of 8 September 2015): 63. *State law should protect any person who discloses information that he or she reasonably believes, at the time of disclosure, to be true and to constitute a threat or harm to a specified public interest, such as a violation of national or international law, abuse of authority, waste, fraud or harm to the environment, public health or public safety. Upon disclosure, authorities should investigate and redress the alleged wrongdoing without any exception based on the presumed motivations or "good faith" of the person who disclosed the information.*

De ernst van de sanctie die aan de klokkenluider is opgelegd

- 6.22 SBM wenst Taylor de zwaarste sancties op te leggen. Allereerst heeft SBM hem gedwongen het bedrijf te verlaten omdat hij niet wilde meewerken aan ‘*containment*’ van het schandaal. Op dit moment wil SBM de klokkenluider de mond snoeren, op straffe van een onbeperkte dwangsom. SBM wil dat de klokkenluider zijn uitlatingen rectificeert, op eigen kosten, in de *Financial Times* en *Financieel Dagblad*, opnieuw op straffe van een onbeperkte dwangsom. SBM oefent enorme druk op de klokkenluider uit door beslag te leggen voor een schadebedrag van € 500.000,= plus nog eens € 130.000,= aan kosten, in een *ex parte* procedure in het buitenland, zonder dat de klokkenluider hierover was geïnformeerd, laat staan dat hij hiertegen verweer kon voeren. En vervolgens is SBM deze bodemprocedure begonnen, die waarschijnlijk lange tijd gaat duren. De druk voor een individuele persoon is enorm wanneer een beursgenoteerd bedrijf een gerechtelijke procedure start waarin onder meer een bedrag van € 100.000,= aan immateriële schadevergoeding wordt geëist. Tot slot is procederen duur. Als gevolg van deze procedure in Nederland heeft Taylor momenteel geen financiële middelen om in Monaco een procedure te initiëren over zijn legitieme vordering op basis van de beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst.
- 6.23 Deze bodemprocedure voor Uw Rechtbank zal hoogstwaarschijnlijk een *chilling effect* hebben op anderen die kennis dragen van misstanden in de olie-industrie, bijvoorbeeld andere werknemers van SBM, of werknemers van SBM’s contractspartijen zoals de staatsoliemaatschappijen, of overheidsambtenaren die kennis dragen van misstanden.¹⁹ Dit *chilling effect* is nadelig voor de gehele samenleving. Het EHRM onderkent dit nadelige gevolg expliciet.
- 6.24 De Verenigde Naties bepleiten dat represailles tegen klokkenluiders grondig moeten worden onderzocht, en dat de verantwoordelijken voor dergelijke daden (*in casu* SBM) ter verantwoording worden geroepen.²⁰

---

¹⁹ European Court of Human Rights, 21 July 2011 (Application no. 28274/08) *Heinisch v. Germany*: 91. *Lastly, the Court notes that the heaviest sanction possible under labour law was imposed on the applicant. This sanction not only had negative repercussions on the applicant’s career but it could also have a serious chilling effect on other employees of Vivantes and discourage them from reporting any shortcomings in institutional care. Moreover, in view of the media coverage of the applicant’s case, the sanction could have a chilling effect not only on employees of Vivantes but also on other employees in the nursing service sector. This chilling effect works to the detriment of society as a whole and also has to be taken into consideration when assessing the proportionality of, and thus the justification for, the sanctions imposed on the applicant’.*

²⁰ United Nations SR on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression

- 6.25 Taylor begrijpt het motief van SBM om hem zo onder druk te zetten niet. Hij kan immers eenvoudig aantonen dat zijn uitlatingen op het feitenmateriaal zijn gebaseerd. Hierdoor ontstaat de indruk dat SBM *anderen* wil afschrikken om ook klokkenluider te worden, door een voorbeeld te stellen en Taylor met deze procedure het zwijgen op te leggen.
- 6.26 Deze processtrategie van SBM wordt als ‘SLAPP’ aangeduid, een *Strategic Lawsuit Against Public Participation*. In diverse jurisdicties bestaat wettelijke bescherming voor de vrijheid van meningsuiting tegen het misbruiken van juridische procedures om uitingen beperken. Deze bescherming wordt *anti-SLAPP* wetgeving genoemd.²¹ Nederland kent geen specifieke *anti-SLAPP* wetgeving. Dit zou de reden kunnen zijn waarom SBM juist in Nederland een procedure is begonnen tegen Taylor.
- 6.27 De boodschap die SBM hiermee aan alle betrokkenen geeft is dat je je beter stil kunt houden, anders zal een Nederlandse beursgenoteerde multinational *ex parte* beslag leggen op al je vermogen, en zal zij in Nederland een procedure tegen je beginnen waarbij zij zo’n enorm bedrag zal vorderen dat je het nooit zal kunnen betalen.
- 6.28 Hierbij is van belang dat het corruptieschandaal ook omkoping in onder meer Angola en Equatoriaal Guinea omvat. Anders dan in Brazilië, waar de regering actie heeft ondernomen om

---

(General Assembly A/70/361 of 8 September 2015): 66. *Acts of reprisals and other attacks against whistle-blowers and the disclosure of confidential sources must be thoroughly investigated and those responsible for those acts held accountable. When the attacks are condoned or perpetrated by authorities in leadership positions they consolidate a culture of silence, secrecy and fear within institutions and beyond, deterring future disclosures. Leaders at all levels in institutions should promote whistle-blowing and be seen to support whistle-blowers, and particular attention should be paid to the ways in which authorities in leadership positions encourage retaliation, tacitly or expressly, against whistle-blowers.*

²¹ Bijvoorbeeld in California: Code of Civil Procedure – Section 425.16 California’s Anti-SLAPP Law, <http://www.casp.net/california-anti-slapp-first-amendment-law-resources/statutes/c-c-p-section-425-16/>

(a) *The Legislature finds and declares that there has been a disturbing increase in lawsuits brought primarily to chill the valid exercise of the constitutional rights of freedom of speech and petition for the redress of grievances. The Legislature finds and declares that it is in the public interest to encourage continued participation in matters of public significance, and that this participation should not be chilled through abuse of the judicial process. To this end, this section shall be construed broadly.*

(b) (1) *A cause of action against a person arising from any act of that person in furtherance of the person’s right of petition or free speech under the United States Constitution or the California Constitution in connection with a public issue shall be subject to a special motion to strike, unless the court determines that the plaintiff has established that there is a probability that the plaintiff will prevail on the claim.*

de betrokkenen bij de corruptie te vervolgen, zijn er in deze landen nog geen anti-corruptie maatregelen genomen. De positie van een werknemer van het staatsoliebedrijf of van de regering van Angola of Equatoriaal Guinea is niet te benijden. Die moet niet alleen vrezen voor de reactie van zijn werkgever, maar moet ook rekening houden met het feit dat SBM hem in Nederland voor de rechter zal slepen.

- 6.29 Diverse *NGO's* die wereldwijd vechten tegen corruptie ondersteunen Taylor's zaak en volgen deze procedure, waaronder:
- a. Open Society Justice²²
  - b. Corruption Watch UK²³
  - c. SOMO²⁴
  - d. Transparency International²⁵
  - e. Public Concern at Work²⁶

7. TAYLOR'S VORDERING TOT SCHADEVERGOEDING IS LEGITIEM, GEEN 'CHANTAGE'

- 7.1 Jonathan Taylor is geen chanteur. Hij heeft een legitieme vordering op SBM met betrekking tot de beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst, waarvoor SBM hem nog niet afdoende heeft gecompenseerd.
- 7.2 De wederzijdse beëindigingsovereenkomst [Productie 4] is op 6 juni 2012 gesloten. Alle arbeidsrechtelijke vorderingen, ook die met betrekking tot de wederzijdse beëindigingsovereenkomst, worden beheerst door het recht van Monaco en de Monegaskische rechtbanken zijn exclusief bevoegd van geschillen kennis te nemen, conform artikel 5 van de wederzijdse beëindigingsovereenkomst.
- 7.3 Taylor vernietigde deze wederzijdse beëindigingsovereenkomst, in de eerste plaats omdat deze onder dwang (*'under duress'*) werd gesloten. Taylor vroeg zijn Monegaskische advocaat om advies over zijn positie. In een lange Franstalige brief van zijn raadsman van 25 juli 2013 is de wederzijdse beëindigingsovereenkomst formeel vernietigd omdat (i)

---

²²<https://www.opensocietyfoundations.org/about/programs/open-society-justice-initiative>

²³<http://www.cw-uk.org/>

²⁴<http://somo.nl/companies-nl/sbm-offshore>

²⁵<http://www.transparency.nl/2015/10/klokkenluider-in-de-sbm-zaak-voor-de-rechter/>

²⁶<http://www.pcaw.org.uk/>

beëindigingsovereenkomsten volgens de Monegaskische wet sowieso ongeldig zijn (*'la rupture conventionnelle n'existe pas en droit monégasque'*), en (ii) de beëindigingsovereenkomst onder dwang werd gesloten (*Monsieur Taylor a signé cet accord sous la contrainte*). [Productie 5]

- 7.4 Het is duidelijk waarom Taylor gedwongen werd SBM te verlaten. Taylor wilde dat het corruptieschandaal werd gemeld aan de autoriteiten, SBM wilde het verdoezelen. Dit veroorzaakte al snel een conflict tussen Hepkema en Taylor, waardoor er geen andere mogelijkheid voor Taylor was dan te vertrekken (of om mee te werken aan strafbare handelingen, namelijk het misleiden van de autoriteiten). Op dat moment was hij niet in de positie om een redelijke beëindigingsvergoeding uit te onderhandelen, en hij had geen andere baan in het vooruitzicht.
- 7.5 In de brief van zijn Monegaskische raadsman van 25 juli 2013 is de schade berekend op € 3.247.000,=, op basis van een periode van 20 jaar (€ 150.000,= per jaar, vermeerderd met kosten etc.). Naar Nederlandse maatstaven lijkt dit een erg hoog bedrag. Maar dit bedrag moet worden beoordeeld op basis van Monegaskisch recht, niet op basis van Nederlands recht.
- 7.6 Taylor's raadsman adviseerde hem dat dit bedrag in redelijkheid kon worden gevorderd in Monaco. Dit is geen poging tot chantage. Dit bedrag is berekend door zijn Monegaskische raadsman. Diens brief bevat een gedetailleerd overzicht van de berekening. Een brief van een Monegaskische advocaat met een vordering tot schadevergoeding is geen 'chantage'.
- 7.7 Na deze brief heeft Taylor's raadsman op 3 oktober 2014 nogmaals een brief hierover aan SBM gestuurd. [Productie 5]
- 7.8 Taylor's zakelijke carrière bleek te zijn geruïneerd nadat hij SBM verliet. Hij werkt momenteel op basis van een contract voor bepaalde tijd, dat met een korte opzeggingstermijn kan worden beëindigd. Hij kan de vraag die elke potentiële werkgever stelt: "*Waarom ben je vertrokken bij SBM zonder nieuwe baan?*" niet naar tevredenheid beantwoorden. Werkgevers in de olie-industrie houden niet van klokkenluiders. Taylor heeft niet langer recht op voorzieningen als een ziektekostenverzekering, een pensioenregeling, een auto van de zaak, vakantiedagen, ziekteverlof etc. Hij ontvangt geen bonus. Het is bijzonder moeilijk voor hem om een hypotheek of andere lening te krijgen. Hij is al verschillende keren naar een ander land verhuisd om een baan te vinden. Het gevoel van veiligheid en stabiliteit van zijn kinderen is flink beschadigd.

Taylor heeft een depressie gehad waarvoor hij Paroxetine voorgeschreven heeft gekregen. Dit alles als gevolg van het gedwongen vertrek bij SBM omdat hij geen onderdeel wilde zijn van de *cover-up*. Dit alles was voor hem niet voorzienbaar toen hij de beëindigingsovereenkomst tekende. Dit alles is het gevolg van de criminele activiteiten van SBM.

- 7.9 De discussie over de nietigverklaring van de wederzijdse beëindigingsovereenkomst en Taylor's vordering tot schadevergoeding duurt voort. Taylor behoudt zich in dit verband al zijn rechten voor. Omdat het voeren van gerechtelijke procedures in Monaco erg kostbaar en omdat SBM beslag heeft gelegd op Taylor's bezittingen voor een totaalbedrag van € 630.000,=, kan Taylor op dit moment geen gerechtelijke procedure in Monaco beginnen. Hij is van plan een dergelijke procedure te beginnen zodra in de onderhavige procedure SBM's vorderingen zijn afgewezen en het beslag wordt opgeheven.
- 7.10 Ter achtergrond is relevant dat Hepkema – volgens het jaarverslag van SBM over 2014 – alleen al in 2014 *meer dan € 4 miljoen* (afhankelijk van de koers van de aandelen SBM) betaald kreeg inclusief salaris, aandelen en voordelen, om het corruptieschandaal voor SBM te managen. Ook dit plaatst de door Taylor gevorderde schadevergoeding in perspectief.
- 7.11 Er lopen momenteel geen andere procedures tussen Taylor en SBM, anders dan deze Nederlandse bodemprocedure. Taylor noch SBM hebben tot op heden een procedure in Monaco geïnitieerd. Taylor behoudt zich expliciet alle rechten terzake voor.
- 7.12 De tussenconclusie is dat Taylor een legitieme arbeidsrechtelijke vordering heeft op SBM, naar het recht van Monaco. Hij schakelde een Monegaskische raadsman in, die berekende de hoogte van de vordering en stuurde een gedetailleerd overzicht daarvan aan SBM. Dit heeft niets met chantage te maken. Het is aan de Monegaskische rechter om te zijner tijd over dit arbeidsrechtelijke geschil te beslissen.
- 7.13 Terzijde. SBM beweert dat het in 2014 aangifte tegen Taylor zou hebben gedaan bij het Monegaskisch Openbaar Ministerie, in verband met afpersing en diefstal (paragraaf 29 van de dagvaarding). Echter, behalve deze verwijzing in de dagvaarding heeft Taylor nooit iets vernomen van een strafrechtelijke aanklacht tegen hem. SBM heeft deze aangifte niet als document in deze procedure overgelegd. En tot op heden, meer dan een jaar later, heeft Taylor nooit iets gehoord van het Monegaskisch Openbaar Ministerie. Als SBM inderdaad

strafrechtelijke aangifte zou hebben gedaan in Monaco, dan is deze aangifte blijkbaar niet erg serieus genomen. Taylor is ervan overtuigd dat hij niet strafrechtelijk zal worden vervolgd. SBM's beweerdelijke aangifte werd blijkbaar pas in september 2014 ingediend bij het Monegaskisch Openbaar Ministerie. Dat is een jaar na de correspondentie met de advocaat van Taylor waarop de klacht van SBM is gebaseerd. En het is zes maanden nadat SBM wist van Taylor's samenwerking met de Nederlandse autoriteiten, en nadat Taylor begon samen te werken met de Braziliaanse autoriteiten.

7.14 Uw Rechtbank is niet bevoegd te oordelen over een vordering van SBM met betrekking tot chantage, aangezien deze gebaseerd is op de vernietiging van de wederzijdse beëindigingsovereenkomst en door het recht van Monaco wordt beheerst.

8. INCIDENTELE VORDERING TOT EXHIBITIE EX ARTIKEL 843a Rv.

8.1 Taylor stelt een incidentele vordering in verzoekt Uw Rechtbank SBM te veroordelen – ex artikel 843a Rv.²⁷ – Taylor kopieën te verschaffen van (a) de correspondentie inclusief emails tussen SBM en het OM vanaf begin april 2012 tot 12 november 2014 betreffende het corruptieschandaal en de schikking, en (b) de brief van 27 mei 2014 van Bruno Chabas aan mevrouw Foster, toenmalig CEO van Petrobras.

8.2 Taylor heeft rechtmatig belang bij inzage in deze bescheiden, die voldoende bepaald zijn en die ter beschikking van SBM staan. Het belang van deze bescheiden volgt uit de inhoud van deze Conclusie van Antwoord en de overlegde producties, waarvan de inhoud voor zover nodig in dit incident als herhaald en ingelast moet worden beschouwd.

8.3 De correspondentie inclusief emails tussen SBM en het OM vanaf begin april 2012 (de melding van SBM aan het OM) tot 12 november 2014 (de datum van het persbericht van het OM over de schikking) zal bevestigen dat SBM haar interne onderzoek naar steekpenningen heeft gebruikt als *cover-up* met het doel om strafbare feiten toe te dekken. Die correspondentie zal bevestigen dat SBM de autoriteiten niet tijdig en adequaat heeft geïnformeerd.

---

²⁷ De Hoge Raad wees in een vergelijkbare zaak een vordering tot afgifte toe, namelijk bij een ex-werknemer / klokkenluider die bij Theodoor Gilissen Bank had gewerkt en afgifte van alle correspondentie tussen die bank en de AFM vorderde (Hoge Raad 26 oktober 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW9244).

- 8.4 De inhoud van de brief van 27 mei 2014 van Bruno Chabas aan mevrouw Foster, toenmalig CEO van Petrobras, zal bevestigen dat SBM de markt niet tijdig heeft geïnformeerd over koersgevoelige informatie, en aldus de markt heeft misleid.
- 8.5 Deze stukken – die SBM in haar bezit heeft – zijn dus relevant voor de rechtsbetrekking waarin Taylor en SBM partij zijn, te weten de onrechtmatige daad die SBM Taylor verwijt en die het onderwerp is van deze bodemprocedure: de uitlating van Taylor dat SBM zich schuldig heeft gemaakt aan een *cover-up* om strafbare feiten toe te dekken, en de uitlating dat SBM de markt heeft misleid.

9. GETUIGEN

- 9.1 Taylor biedt aan de volgende feiten door middel van het horen van getuigen nader te onderbouwen:
- a. van 2005 tot en met 2011 was SBM het middelpunt van een corruptieschandaal met meer dan \$ 250 miljoen aan omkoppingen en andere wanpraktijken in verschillende landen;
  - b. SBM gebruikte haar interne onderzoeken naar dergelijke betalingen om criminele praktijken te verdoezelen; en
  - c. SBM misleidde de markt.
- 9.2 Taylor verzoekt Uw Rechtbank de volgende getuigen te horen zodat zij ten overstaan van Uw Rechtbank onder ede kunnen getuigen over hun kennis van en hun rol in het omkopingsschandaal: Sietze Hepkema, Bruno Chabas, Jean Philippe Laurès, Heinz Rothermund, Tony Mace, Didier Keller, Julio Faerman, Hanny Tagher, Frans Cremers, Floris Deckers, Tom Ehret, Francis Gugen, Jay Printz, Zoe Taylor-Jones, Mike Allred, Dop Kruimel, Peter van Leusden en Susanna Schoen.
- i. **Sietze Hepkema**
- 9.3 Hepkema werd in 2012 door SBM ingehuurd als *Chief Governance and Compliance Officer*, een nieuw gecreëerde functie, om het omkopingsschandaal te managen. Op 10 april 2012 werd hij lid van de Raad van Bestuur. Hij was verantwoordelijk voor de strategie van *containment*. Hepkema is nu lid van de Raad van Commissarissen. Hepkema heeft de Nederlandse nationaliteit en woont in Nederland.

- 9.4 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Hepkema te horen over zijn kennis van en rol in het omkopingsschandaal, met inbegrip van de volgende kwesties:
- a. *Waarom koos de Raad van Bestuur voor ‘containment’ van het omkopingsschandaal in plaats van verslag te doen aan de markten en autoriteiten na de vergadering van de Raad van Commissarissen op 5 april 2012, en wie waren er betrokken bij deze beslissing?*
  - b. *Op welk moment gedurende het interne onderzoek is Julio Faerman ondervraagd door SBM? Wanneer beëindigde SBM haar contracten met Faerman? Welke betalingen zijn er aan Faerman gedaan vanaf 1996 tot op heden?*
  - c. *Wanneer informeerde SBM haar accountants van KPMG over het ‘Internal Audit Report on third party agents’ van 17 april 2012?*
  - d. *Tegen welke individuele werknemers zijn maatregelen genomen, c.q. wie zijn er ontslagen in verband met het corruptieschandaal, en wanneer?*
  - e. *U vertelde Petrobras tijdens uw interview op 21 februari 2014 dat SBM het Openbaar Ministerie alleen geïnformeerd had over de naam van de agent in Brazilië en de bedragen (maar geen documenten had verstrekt), en dat SBM de Amerikaanse autoriteiten niets had verteld. Welke informatie met betrekking tot het omkopingsschandaal heeft SBM verstrekt aan (a) de Nederlandse autoriteiten, (b) de Braziliaanse autoriteiten, (c) de Amerikaanse autoriteiten, (d) de Angolese autoriteiten, (e) de Equatoriaal Guineese autoriteiten, (f) de Zwitserse autoriteiten, (g) de Monegaskische autoriteiten, en (h) welke andere autoriteiten?*
  - f. *Welke voorwaarden zijn verbonden aan de schikking met het Openbaar Ministerie en aan de schikking met de Braziliaanse autoriteiten?*
  - g. *Wanneer werden er disciplinaire maatregelen genomen tegen Jean-Philippe Laurès? Op welke datum werd zijn arbeidscontract beëindigd en op grond waarvan? In welke jurisdictie speelt zijn geschil met SBM?*
  - h. *In antwoord op vragen van Petrobras tijdens uw interview van 21 februari 2014 verklaarde u dat drie procent commissie voor agenten “marktconform” was, en ook dat de aan Faerman betaalde commissies “marktconform” waren. Wat is de feitelijke grondslag voor deze stellingen?*
  - i. *Op 23 mei 2014 belt Chabas Petrobras CEO Foster om haar te informeren dat er concreet bewijs ligt van betalingen van agent Faerman aan werknemers van Petrobras. Hij schrijft Foster vier dagen later een brief met een bevestiging hiervan. Wanneer informeerde Chabas u over dit telefoontje en over deze brief? Was u betrokken bij het besluit de markt hierover niet te informeren?*

- j. *Op 6 augustus 2014 publiceerde SBM haar halfjaarlijkse resultaten. Op de Analysts' Presentation volgend op de publicatie van de halfjaarlijkse resultaten verwees Chabas drie keer naar het feit dat het interne SBM-onderzoek Brazilië groen licht had gegeven. Was u betrokken bij het besluit over de wijze waarop SBM de markt zou informeren?*

ii. **Bruno Chabas**

- 9.5 Chabas nam het als CEO over op 1 januari 2012, niet lang voordat het omkooptschandaal bekend werd. Als CEO is hij verantwoordelijk voor alle door het bestuur genomen beslissingen om het schandaal te onderzoeken, het te verdoezelen, en hoe en wanneer het werd gerapporteerd aan de markt en de autoriteiten. Hij is onlangs, op 4 november 2015, op een buitengewone vergadering van aandeelhouders voor vier jaar herbenoemd. [Productie 33] Hij heeft de Franse/Zwitserse nationaliteit en woont zowel in Frankrijk als in Nederland.
- 9.6 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Chabas te horen over zijn kennis van en de rol in het omkooptschandaal, in ieder geval over alle kwesties die hierboven bij Hepkema zijn genoemd, en voorts over de volgende kwesties:
- a. *Welke documenten lagen in de kluis in de kamer van de CEO, en wanneer heeft u dit gerapporteerd aan het interne onderzoeksteam, aan de Raad van Commissarissen, aan KPMG, en aan de relevante autoriteiten?*
- b. *Op 23 mei 2014 belde u mevrouw Foster, CEO van Petrobras, om haar te informeren over informatie die u had ontvangen van het Nederlandse Openbaar Ministerie via hun Zwitserse collega's, te weten dat er concreet bewijs van betaling door SBM-agent Faerman aan Petrobras-medewerkers was. Wanneer heeft u Mr. Hepkema, de Raad van Commissarissen, KPMG, de markt en alle relevante autoriteiten daarover geïnformeerd? Was u betrokken bij de beslissing de markt hierover niet te informeren?*
- c. *Welke gesprekken heeft u gevoerd met Petrobras betreffende de potentiële omkoping door Julio Faerman?*
- d. *In april 2011 bezochten Luis Eduard Barbosa da Silva en Petrobras-werknemers Duque en Goncalves SBM in Monaco. Jean Philippe Laurès ontving hen. Heeft u hen ook ontmoet? Zo ja, wat is er besproken? Zijn er tussen 2007 en 2014 nog andere bezoeken geweest van hoge Petrobras werknemers aan SBM in Monaco geweest, en wie heeft hen ontmoet?*

iii. Jean Philippe Laurès

- 9.7 Laurès was hoofd van de verkoop- en marketingafdeling van 2008 tot 2011, en COO (en dus onderdeel van het bestuur) van december 2011 tot november 2013. Hij was hét aanspreekpunt voor Sonangol (de staatsoliemaatschappij van Angola). Hij trachtte 12 zakken met bewijsstukken met betrekking tot de omkoping te vernietigen, inclusief documenten met betrekking tot betalingen aan Faerman. Laurès heeft de Franse nationaliteit.
- 9.8 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Laurès als getuige te horen over zijn kennis van en zijn rol in het omkoopschandaal, in ieder geval over alle kwesties die hierboven bij Hepkema zijn genoemd, en voorts over de volgende kwesties:
- Wat zat in de 12 zakken die u geprobeerd heeft te vernietigen?*
  - Bent u ooit ondervraagd tijdens het interne SBM-onderzoek? Zo ja, wanneer, en wat is toen besproken? Bent u gestraft voor uw rol in het omkoopschandaal?*
  - Bent u ooit gecontacteerd of ondervraagd door een autoriteit in deze zaak? Zo ja, wanneer, en wat is toen besproken?*
  - In april 2011 bezochten Luis Eduard Barbosa da Silva en Petrobras-werknemers Duque en Goncalves SBM in Monaco. U ontving hen. Heeft Chabas hen ook ontmoet? Wat is er besproken? Zijn er tussen 2007 en 2014 nog andere bezoeken geweest van hoge Petrobras werknemers aan SBM in Monaco geweest, en wie heeft hen ontmoet?*

iv. Heinz Rothermund

- 9.9 Rothermund was lid van de Raad van Commissarissen van 2003 tot 2015, en voorzitter van 2005 tot 2015. Hij heeft de Zwitserse nationaliteit en woont in Zwitserland.
- 9.10 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Rothermund als getuige te horen over zijn kennis van en zijn rol in het omkoopschandaal, onder meer over de volgende kwesties:
- Welke informatie over het omkoopschandaal heeft de Raad van Commissarissen wanneer ontvangen van de directie (inclusief informatie over de omvang van het schandaal, de betrokken landen en bedrijven, de strategie van 'containment', de interne maatregelen inclusief het straffen van werknemers, en welke informatie werd gedeeld met de onderzoekers, de markten en de autoriteiten)?*
  - De meeste betalingen gingen via Zwitserland. Wist u van betalingen aan Faerman's bedrijven en aan Tagher's bedrijven?*
  - Bent u ooit benaderd of ondervraagd door SBM of de Zwitserse autoriteiten of andere*

autoriteiten met betrekking tot deze zaak? Zo ja, wanneer, en wat is toen besproken?

- d. *Wat zijn de voorwaarden van de buitengerechtelijke regeling met het Nederlandse Openbaar Ministerie en de buitengerechtelijke regeling met de Braziliaanse autoriteiten?*
- e. *Heeft u Julio Faerman ooit ontmoet? Wanneer heeft u hem voor het eerst ontmoet? Wanneer was de meest recente gelegenheid waarop u hem heeft gezien? Hoe vaak heeft u hem ontmoet? Wat werd besproken?*
- f. *Op 23 mei 2014 belde Chabas met mevrouw Foster, de CEO van Petrobras, om haar te informeren dat er concreet bewijs is van een betaling door SBM-agent Faerman aan werknemers van Petrobras. Vier dagen later schrijft hij een brief aan Foster waarin dezelfde informatie staat geschreven. Wanneer heeft Chabas u van dit telefoongesprek en van deze brief op de hoogte gebracht? Was u betrokken bij de beslissing om de markt hierover niet te informeren?*
- g. *Op 6 augustus 2014 publiceerde SBM haar halfjaarlijkse resultaten. Op de Analysts' Presentation volgend op de publicatie van de halfjaarlijkse resultaten verwees Chabas drie keer naar het feit dat het interne SBM-onderzoek Brazilië groen licht had gegeven. Was u betrokken bij het besluit over de wijze waarop SBM de markt zou informeren?*

v. Tony Mace

- 9.11 Mace was CEO van SBM van 2008 tot 31 december 2011, toen Chabas het van hem overnam. In zijn handschrift zijn instructies op documenten geschreven over hoe het smeergeld moest worden verdeeld.
- 9.12 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Mace als getuige te horen over zijn kennis van en zijn rol in het omkooptschandaal, onder meer over de volgende kwesties:
  - a. *Wat weet u over de omvang van het schandaal, over de betrokken landen en bedrijven, en over de SBM-medewerkers die wisten van de omkoppingen?*
  - b. *Bent u ooit gecontacteerd of ondervraagd door een autoriteit over deze zaak, bijvoorbeeld door de Nederlandse autoriteiten? Zo ja, wanneer, en wat is er toen besproken?*
  - c. *Mr. Cremers heeft de voormalige directie van SBM beschuldigd van het misleiden van de Raad van Commissarissen met betrekking tot de omkoping en corruptie. Was iemand van de leden van de Raad van Commissarissen op de hoogte van de omkoping en corruptie en van de agentuurovereenkomsten en bijbehorende addenda gesloten tussen SBM en Julio Faerman en/of anderen voor januari 2012? Zo ja, welke personen waren dat en wanneer was dat?*

vi. Didier Keller

9.13 Keller zat in de directie vanaf 1994. Hij was CEO van SBM van 2004 tot eind 2007. Vervolgens zat hij in de Raad van Commissarissen van 2007 tot 2008. In een gesprek met Jay Printz heeft Chabas verklaard dat Keller degene was die de omkoppingen vanaf het begin heeft opgezet. Keller heeft de Franse nationaliteit.

9.14 Taylor verzoek Uw Rechtbank Keller te horen als getuige over zijn kennis en zijn rol in het omkooptschandaal, onder meer over dezelfde kwesties die hierboven bij Mace zijn genoemd.

vii. Julio Faerman

9.15 Faerman werkte bij Petrobras tot 1996 en vervolgens werd hij de agent tussen SBM en Petrobras. Via zijn bedrijven werd het smeergeld van SBM aan Petrobras betaald. Betalingen aan bedrijven van de Julio Faerman-groep werden doorbetaald aan Petrobras-medewerkers, “normally 1% (i.e. one third) for him and 2% (i.e. two thirds) for them”. Een bedrag ad \$ 54 miljoen is op zijn Zwitserse bankrekening aangetroffen, en is door de Zwitserse autoriteiten naar de Braziliaanse autoriteiten overgemaakt. Faerman werkt nu samen met de Braziliaanse autoriteiten in ruil voor strafvermindering. Faerman heeft de Braziliaanse nationaliteit.

9.16 Taylor verzoekt uw Rechtbank Faerman te horen als getuige over zijn kennis van en zijn rol in het omkooptschandaal, onder meer over de volgende kwesties:

- a. *Wanneer is SBM begonnen met omkooptsommen te betalen aan Petrobras via u en uw bedrijven? Welke bedragen zijn wanneer betaald?*
- b. *Wie bij SBM wist van de omkoppingen?*
- c. *Bent u ooit gecontacteerd of ondervraagd door een autoriteit over deze zaak, bijvoorbeeld door de Nederlandse autoriteiten? Zo ja, wanneer, en wat is toen besproken?*
- d. *Wat zijn de voorwaarden van uw afspraak met de Braziliaanse autoriteiten?*

viii. Hanny Tagher

9.17 Tagher werkte gedurende 35 jaar bij SBM, van 2000 tot 2008 als *Sales & Marketing Director*. Daarna werd hij de tussenpersoon tussen SBM en de bestuurders van de oliemaatschappijen in Afrika (inclusief Angola en Equatoriaal-Guinee), het Midden-Oosten, Europa en Azië die steekpenningen aannamen. Via zijn bedrijf (Moswen) werd smeergeld van SBM aan hen betaald. Tagher heeft de Franse nationaliteit.

9.18 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Tagher als getuige te horen over zijn kennis van en zijn rol in het omkoopschandaal, onder meer over de volgende kwesties:

- a. *Wanneer begon SBM met het betalen van omkoopsommen aan oliemaatschappijen via u en uw bedrijven? Wanneer zijn welke bedragen betaald?*
- b. *Wie bij SBM wist over de omkoping?*
- c. *Bent u ooit gecontacteerd of ondervraagd door SBM of een autoriteit met betrekking tot deze zaak, bijvoorbeeld door de Nederlandse autoriteiten? Zo ja, wanneer, en wat is toen besproken?*

ix. Frans Cremers

9.19 Cremers is momenteel de voorzitter van de Raad van Commissarissen, en lid daarvan sinds 14 april 2010. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit en woont in Nederland. In een interview dat op 19 september 2014 is gepubliceerd, verklaart Cremers publiekelijk dat de Raad van Bestuur heeft gelogen tegen de Raad van Commissarissen.²⁸ [Productie 13]

9.20 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Cremers als getuige te horen over zijn kennis van en zijn rol in het omkoopschandaal, onder meer over de volgende kwesties:

- a. *Welke informatie over het omkoopschandaal heeft de Raad van Commissarissen wanneer ontvangen van de directie (inclusief informatie over de omvang van het schandaal, de betrokken landen en bedrijven, de strategie van ‘containment’, de interne maatregelen inclusief het straffen van werknemers, en welke informatie werd gedeeld met de onderzoekers, de markten en de autoriteiten)?*
- b. *Wanneer loog de directie tegen de Raad van Commissarissen, en waarover?*
- c. *Bent u ooit benaderd of ondervraagd door SBM of de Nederlandse autoriteiten of andere autoriteiten met betrekking tot deze zaak? Zo ja, wanneer, en wat is er toen besproken?*
- d. *Wat zijn de voorwaarden van de buitengerechtelijke regeling met het Nederlandse*

---

²⁸ Cremers doet opmerkelijke uitspraken in het septembernummer van Effect, het blad van beleggersvereniging VEB dat op 19 september 2014 uitkwam. De Telegraaf schrijft hierover op 19 september 2014: *“En passant zegt Cremers in hetzelfde interview dat het oud-bestuur van SBM Offshore de steekpenningenaffaire verzweeg voor de rvc. „Ik ben maar kort belogen. Als we eerder op de hoogte waren geweest dat de bestuurders ongeoorloofde praktijken toestonden, dan waren ze eerder ontslagen. Maar we wisten het niet, het bestuur heeft het voor ons geheimgehouden. Toen we het hoorden, is er een hele groep mensen uitgegaan.”*

http://www.telegraaf.nl/dft/nieuws_dft/23099056/ Supercommissaris voelt zich verneukt .html

Openbaar Ministerie en de buitengerechtelijke regeling met de Braziliaanse autoriteiten?

- e. Op 23 mei 2014 belde Chabas met mevrouw Foster, de CEO van Petrobras, om haar te informeren dat er concreet bewijs is van een betaling door SBM-agent Faerman aan werknemers van Petrobras. Vier dagen later schrijft hij een brief aan Foster waarin dezelfde informatie staat geschreven. Wanneer heeft Chabas u van dit telefoongesprek en van deze brief op de hoogte gebracht? Was u betrokken bij de beslissing om de markt hierover niet te informeren?*
- f. Op 6 augustus 2014 publiceerde SBM haar halfjaarlijkse resultaten. Op de Analysts' Presentation volgend op de publicatie van de halfjaarlijkse resultaten verwees Chabas drie keer naar het feit dat het interne SBM-onderzoek SBM Brazilië groen licht had gegeven. Was u betrokken bij het besluit over de wijze waarop SBM de markt zou informeren?*
- g. In september 2014 heeft u in een interview gezegd dat er "een hele groep mensen uitgegaan" is toen de Raad van Commissarissen hoorde van de ongeoorloofde praktijken die het Bestuur had toegestaan. Wie zijn er ontslagen, en wanneer?*

x. Floris Deckers

- 9.21 Deckers is sinds 2008 lid van de Raad van Commissarissen. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit en woont in Nederland.
- 9.22 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Deckers te horen over zijn kennis van en zijn rol in het omkopschandaal, in ieder geval over de zelfde kwesties als hierboven bij Cremers genoemd.

xi. Tom Ehret

- 9.23 Ehret is de vice-voorzitter van de Raad van Commissarissen. Hij heeft de Franse nationaliteit. In de vergadering van de Raad van Commissarissen van 5 april 2012 nam Ehret een duidelijk standpunt in: *"There is absolutely no choice. I don't think we are at that stage where we can actually decide as to where and to who and what, but the fact that we cannot contain this and should not even attempt to contain it is really what the question is and the answer is that we cannot and should not try to contain it. (...) My view is that we already know that (a) the problem is large in numbers and (b) it's deep, it's pervasive, systemic, endemic, and basically do we still have a business model in this company apart from bribing people, so that to me is price sensitive."*
- 9.24 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Ehret als getuige te horen over zijn kennis van en zijn rol in het

omkoopschandaal, in ieder geval over dezelfde kwesties als hierboven bij Cremers genoemd.

xii. Francis Gugen

9.25 Gugen is sinds 6 juli 2010 lid van de Raad van Commissarissen. Hij heeft de Britse nationaliteit. In de vergadering van de Raad van Commissarissen van 5 april 2012 was Gugen's standpunt duidelijk: *"We have had enough prima facie evidence, this is sufficiently broadly spread, it's now amongst so many people that actually know. There must be no cover up and I think we will lose control of the situation if we don't disclose this as soon as possible."*

9.26 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Gugen als getuige te horen over zijn kennis van en zijn rol in het omkoopschandaal, in ieder geval over dezelfde kwesties als hierboven bij Cremers genoemd.

xiii. Jay Printz

9.27 Printz was hoofd Juridische Zaken van SBM. Printz was betrokken bij het interne onderzoek naar het corruptieschandaal. Begin april 2012 dreigde hij met de belastende informatie naar de autoriteiten te stappen. Onmiddellijk werd hij van het interne onderzoek gehaald. De vergadering van de Raad van Commissarissen van 5 april 2012 was het directe gevolg van zijn dreigement. Spoedig daarna werd zijn arbeidsovereenkomst beëindigd en verliet hij SBM. Printz heeft de Canadese nationaliteit.

9.28 Taylor verzoekt uw Rechtbank Printz als getuige te horen over zijn kennis van en zijn rol in het omkoopschandaal, in ieder geval over de volgende kwesties:

- a. *Was SBM tussen 2005 en 2011 betrokken bij een corruptieschandaal in verschillende andere landen waar meer dan \$ 250 miljoen aan omkopen en andere wanpraktijken mee gemoeid was?*
- b. *Heeft SBM haar interne onderzoek naar deze betalingen gebruikt om criminele activiteiten te verbloemen?*
- c. *Heeft SBM de markt misleid?*
- d. *Welke informatie heeft u over de rol van Jean Philippe Laurès in dit omkoopschandaal?*
- e. *Welke informatie heeft u over de rol van Bruno Chabas in dit omkoopschandaal?*
- f. *Welke informatie heeft u over de rol van Sietze Hepkema in dit omkoopschandaal?*
- g. *Welke informatie heeft u over de rol van Heinz Rothermund in dit omkoopschandaal?*
- h. *Welke informatie heeft u over andere personen in dit omkoopschandaal?*

xiv. Zoe Taylor-Jones

- 9.29 Zoe Taylor-Jones was de *'legal compliance officer'* ten tijde van SBM's onderzoek naar "potentially improper sales practices." Taylor-Jones heeft de Engelse nationaliteit.
- 9.30 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Taylor-Jones te horen als getuige over haar kennis van en haar rol in het omkoopschandaal, onder meer over de volgende kwesties:
- a. *Wanneer onderzocht u voor het eerst hoe SBM de agent-overeenkomsten die zij met bedrijven uit de Faerman-groep had kon beëindigen?*
  - b. *Waarom onderzocht u dit?*
  - c. *Wanneer zijn de agent-overeenkomsten van SBM met bedrijven uit de Faerman-groep beëindigd?*
  - d. *Op welk moment ging u zich voor het eerst afvragen waar de bedragen voor werden gebruikt die aan de Faerman-groep waren betaald gedurende de agent-overeenkomsten met SBM? Waarom?*
  - e. *Van welke rode vlaggen met betrekking tot de agent-overeenkomsten tussen SBM en Faerman was u op de hoogte rond 6 juni 2012?*
  - f. *Welke nieuwe rode vlaggen met betrekking tot Julio Faerman zijn daarna nog ontdekt?*

xv. Mike Allred

- 9.31 Mike Allred was het hoofd van het SBM-kantoor in Marly, Zwitserland, waar SBM's *treasury* afdeling was gevestigd. Allred was verantwoordelijk voor het overmaken van smeergelden. Didier Keller had op een fax met briefhoofd Sonangol USA, geadresseerd aan Keller, waarin de bankgegevens van Madrill stonden, "Mike ALLRED" geschreven. [Productie 119]
- 9.32 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Allred als getuige te horen over zijn kennis van en zijn rol in het omkoopschandaal, onder meer over de volgende kwesties:
- a. *Welke betalingen aan agenten heeft u geaccordeerd, en wanneer?*
  - b. *Door wie bent u geïnstrueerd?*
  - c. *Wanneer was het voor u duidelijk dat de betalingen aan agenten smeergeld omvatten?*

xvi. Dop Kruiemel, Peter van Leusden en Susanna Schoen (OM en FIOD)

- 9.33 Kruiemel is het hoofd van de fraude-afdeling van het Nederlandse Openbaar Ministerie, en zij is primair verantwoordelijk voor minnelijke schikking met SBM. Die schikking roept veel vragen op, die relevant zijn voor de beoordeling van de *cover-up* en voor de wijze waarop SBM de

autoriteiten heeft geïnformeerd. Kruiemel heeft de Nederlandse nationaliteit.

- 9.34 Peter van Leusden is een senior-onderzoeker van de FIOD. In 2014 correspondeerde hij met Taylor en interviewde hij Taylor over de corruptie bij SBM en de vermeende *cover-up* van die corruptie door het huidige bestuur van SBM. Zijn verklaring is relevant voor de beoordeling van de beoordeling van de *cover-up* en ook voor de wijze waarop SBM de autoriteiten heeft geïnformeerd, en voor de kennis van de Nederlandse autoriteiten over de SBM-zaak in de periode vóór februari 2014. Van Leusden heeft de Nederlandse nationaliteit.
- 9.35 Susanna Schoen is een onderzoekster voor de FIOD. Op 4 april 2014 was zij aanwezig bij een vraaggesprek met Jonathan Taylor over de corruptie bij SBM en de *cover-up* daarvan door het huidige bestuur van SBM. Haar onderzoeksgebied behelsde de activiteiten van SBM in Brazilië. Haar verklaring is relevant voor de *cover-up* en ook voor de wijze waarop SBM de autoriteiten heeft geïnformeerd, en voor de kennis van de Nederlandse autoriteiten over de SBM-zaak in de periode vóór februari 2014. Schoen heeft de Nederlandse nationaliteit.
- 9.36 Taylor verzoekt Uw Rechtbank Kruiemel, Van Leusden en Schoen als getuigen te horen over hun kennis van het omkoopschandaal, de volgende kwesties daaronder begrepen:
- a. *Wanneer gaf SBM welke informatie aan de Nederlandse autoriteiten? Wanneer informeerde SBM de Nederlandse autoriteiten voor het eerst over ‘rode vlaggen’ in relatie tot Brazilië? Klopt het dat Taylor in dat stadium de Nederlandse autoriteiten al had voorzien van informatie daarover?*
  - b. *Was op de informatieverstrekking c.q. de medewerking van SBM een schriftelijke overeenkomst tussen SBM en het Nederlandse Openbaar Ministerie van toepassing? Wat staat er in die overeenkomst?*
  - c. *Welke informatie is wanneer door het OM gedeeld met de autoriteiten in andere landen, zoals Brazilië, de Verenigde Staten van Amerika, Zwitserland, het Verenigd Koninkrijk, Monaco, Angola en Equatoriaal-Guinea? Klopt het dat het Nederlandse Openbaar Ministerie geen enkel document over SBM heeft overhandigd aan het Braziliaanse openbaar ministerie tot mei/juni 2015 (en dat pas is gaan doen nadat nadat het Braziliaanse openbaar ministerie publiekelijk had verklaard dat zij geen documenten van het Nederlandse Openbaar Ministerie had ontvangen)?*
  - d. *Het persbericht over de schikking met het Openbaar Ministerie geeft de indruk dat het is opgesteld of aangepast door SBM. Wie was betrokken bij het opstellen en finaliseren van*

- dit persbericht aankondiging, en wat was de input van SBM daarin?*
- e. *Welke voorwaarden zijn verbonden aan de schikking tussen SBM en het Nederlandse Openbaar Ministerie? Is onderdeel van deze regeling dat individuele werknemers niet zullen worden vervolgd door het Openbaar Ministerie?²⁹*
  - f. *Dit is verreweg de grootste buitengerechtelijke regeling in de Nederlandse geschiedenis. De President van de Hoge Raad der Nederlanden is duidelijk in zijn standpunt dat een dergelijke zaak publiekelijk zou moeten worden berecht, en niet buitengerechtelijk moet worden geregeld.³⁰ Wanneer is deze schikking geaccordeerd door het College van Procureurs-Generaal, en wanneer vervolgens door de Minister van Justitie? Welke informatie werd daarbij verschaft?*
  - g. *Wie heeft SBM wanneer geïnformeerd over het feit dat de Nederlandse autoriteiten concreet bewijs van de Zwitserse autoriteiten hadden ontvangen over betalingen door Julio Faerman, SBM's agent in Brazilië, aan medewerkers van Petrobras?*

10. OPHEFFING BESLAG

- 10.1 SBM heeft een *ex parte* verzoekschrift d.d. 30 juni 2015 ingediend. Zonder dat Taylor werd ingelicht, laat staan dat Taylor aanwezig kon zijn om zichzelf te verdedigen, heeft Rechtbank Rotterdam hierop beslist. Het verzoek is toegestaan op 3 juli 2015, en SBM heeft verlof gekregen beslag te leggen op Taylor's bezittingen ten bedrage van € 500.000,- aan schade en een aanvullend bedrag van € 130.000,- voor kosten, in totaal dus voor een bedrag van € 630.000,-.
- 10.2 Vervolgens heeft SBM inderdaad voor dit bedrag beslag gelegd op Taylor's bezittingen. In de praktijk betekent dit dat zijn bankrekeningen en pensioenaanspraken bevroren zijn, en dat hij zijn huis niet kan verkopen.
- 10.3 Het is zeer ongebruikelijk dat een Nederlandse entiteit zo'n *ex parte* procedure instelt tegen een buitenlandse privépersoon die niet in Nederland woont en geen bezittingen in Nederland heeft. Dit illustreert dat SBM dit procedurele wapen alleen maar gebruikt om Taylor te intimideren teneinde hem het zwijgen op te leggen.

---

²⁹ De Aanwijzing hoge transacties en bijzondere transacties leert: *Bij vervolging van rechtspersonen is het bovendien wenselijk dat opdrachtgevers en feitelijk leidinggevendenden zo mogelijk ook worden vervolgd.*

³⁰ <http://nos.nl/artikel/2000857-stel-grens-aan-schikken-van-grote-strafzaken.html>

10.4 Taylor acht deze beslaglegging onrechtmatig. Hij houdt SBM aansprakelijk voor alle kosten en ontstane schade van Taylor in verband met deze onrechtmatige beslaglegging. Hij behoudt zich het recht voor om vergoeding van deze schade te vorderen van SBM. De beslagen dienen te worden opgeheven, in ieder geval zodra Uw Rechtbank de vorderingen van SBM heeft afgewezen.

11. DE VORDERINGEN VAN SBM MOETEN WORDEN AFGEWEZEN

11.1 In deze procedure verzoekt SBM Uw Rechtbank (a) een verklaring voor recht dat Taylor onrechtmatig heeft gehandeld jegens SBM, (b) Taylor te bevelen een rectificatie te plaatsen, (c) Taylor te verbieden zich publiekelijk uit te laten over SBM of haar bestuur, (d) Taylor te veroordelen tot het betalen van schadevergoeding voor de reputatieschade van SBM, op te maken bij staat (e) Taylor te veroordelen tot vergoeding van de immateriële schade van SBM van € 100.000,=, (f) Taylor te veroordelen in de proceskosten, en (g) een certificaat af te geven als bedoeld in artikel 53 van de EEX-Verordening. Deze vorderingen zullen hieronder stuk voor stuk worden besproken. Alle vorderingen van SBM dienen te worden afgewezen.

(a) Declaratoir vonnis

11.2 SBM vordert dat Uw Rechtbank voor recht verklaart dat Taylor onrechtmatig heeft gehandeld jegens SBM. Wegens alle in deze Conclusie van Antwoord en de daarbij behorende Producties 1-128 genoemde feiten en omstandigheden en argumenten dient die vordering te worden afgewezen. Taylor heeft niet onrechtmatig gehandeld jegens SBM.

11.3 Vanuit procesrechtelijk oogpunt kan dit onderdeel van het petitum sowieso niet worden toegewezen. Het is veel te breed geformuleerd. Een declaratoir vonnis waarin wordt vastgesteld dat een partij onrechtmatig heeft gehandeld zal altijd in detail moeten specificeren wélk handelen voor onrechtmatig wordt gehouden. Aangezien het petitum dat niet specificeert kan deze vordering niet worden toegewezen.

(b) Rectificatie

11.4 SBM vordert dat Uw Rechtbank Taylor beveelt een rectificatie te publiceren. Op grond van alle in deze Conclusie van Antwoord en de daarbij behorende Producties 1-128 genoemde feiten en omstandigheden en argumenten dient die vordering te worden afgewezen.

11.5 Bovendien bevat de tekst van de verzochte rectificatie diverse vergissingen en gebreken, te weten:

- a. een bevel van de Rechtbank tot rectificatie kan nooit inhouden dat een person schuld bekent (zoals de zinsnede *'I made inaccurate and misleading accusations'/'heb ik onjuiste en misleidende verdachtmakingen geuit'*). Een rectificatie kan uitsluitend een tekst omvatten waarin staat dat de Rechtbank heeft bevonden dat dergelijke publicaties onrechtmatig waren. Dat is standaard jurisprudentie.³¹;
- b. de tekst over SBM zoals geüpload op Wikipedia – en geweigerd door Wikipedia en dus alleen beschikbaar in de geschiedenis van de Wikipedia-pagina – kan niet worden omschreven als *'my Wikipedia-publication of 18 October 2013/mijn Wikipedia-publicatie'*. Dit zou dan moeten worden omschreven als *'the text I inadvertently uploaded to Wikipedia, which was never part of the Wikipedia page of SBM and is available only in the history thereof'/'de tekst die ik per ongeluk uploadde naar Wikipedia, welke tekst nooit op de Wikipedia-pagina van SBM heeft gestaan en uitsluitend vindbaar is in de geschiedenis-pagina daarvan'*;
- c. Taylor heeft nooit gesteld dat *'between 2005 and 2011, SBM paid more than USD 250 million in bribes in several foreign countries'*. Taylor kan niet worden bevolen een uitlating te rectificeren die hij nooit heeft gedaan. De exacte tekst van de uitlating van Taylor is dat de SBM-corruptie *'One of the biggest worldwide corporate bribery and corruption scandals in recent history, with more than US\$ 250,000,000 of bribes and other malpractices spanning many years.'* is. De toevoeging *'and other malpractices'* is een belangrijke zinsnede, die mist in de rectificatietekst waar SBM om verzoekt, en ook de periode is niet correct weergegeven.

11.6 Ook aan de vordering dat Uw Rechtbank publicatie van een rectificatie zou moeten bevelen kleven gebreken. SBM wenst publicatie van een rectificatie, op kosten van Taylor, in de *Financial Times* en in het *Financieel Dagblad*. Echter, de publicaties die het onderwerp van deze procedure

---

³¹ HR 2 februari 1989, NJ 1991/291: *Het hof heeft kennelijk en niet onbegrijpelijk geoordeeld dat de bevolen rectificatie voor ieder duidelijk niet anders weergeeft dan het oordeel van de rechter.*

Hof Amsterdam 23 mei 1996, Mediaforum 1996, p. B99:

Klacht dat gedaagden in rectificatie gedwongen werden iets als hun mening mee te delen is gegrond. Het betreft hier niet zozeer een aantasting van het (grond)recht op de vrijheid van meningsuiting, als wel een inbreuk op een zo mogelijk nog verder strekkend recht, te omschrijven als het spiegelbeeld van het recht op de vrijheid van meningsuiting, te weten dat niemand onder enige omstandigheid ooit in rechte kan worden gedwongen mondeling of schriftelijk tegen zijn zin een uitspraak te doen. Daarbij doet niet ter zake of die uitspraak de juistheid of onjuistheid van een mening of een van een feit betreft.

zijn stonden in de geschiedenis van de SBM Wikipedia-pagina, in *Vrij Nederland* en op *Quotenet*. Ze zijn nooit gepubliceerd in de *Financial Times* of het *Financieel Dagblad*. Het is standaard jurisprudentie dat rectificatie plaats dient te vinden in hetzelfde medium dat de onrechtmatige publicatie heeft geplaatst.

11.7 Als deze vordering onverhoopt zou worden toegewezen, dan dient de daaraan te verbinden dwangsom zowel te worden beperkt als te worden gemaximeerd.

(c) De vordering om de klokkenluider het zwijgen op te leggen

11.8 SBM vordert dat Uw Rechtbank 'Taylor verbiedt om wederom rechtsreeks of indirect via de media onjuiste of misleidende verdachtmakingen over SBM of het bestuur van SBM te publiceren, op straffe van een dwangsom.'

11.9 Wegens alle in deze Conclusie van Antwoord en de daarbij behorende Producties 1-128 genoemde feiten en omstandigheden en argumenten dient die vordering te worden afgewezen.

11.10 Deze vordering is niet toewijsbaar. De vordering is veel te breed geformuleerd. Als deze vordering onverhoopt zou worden toegewezen, dan zou dat onmiddellijk leiden tot executieperikelen.

- a. Niet alleen zou Taylor zich moeten onthouden van rechtstreekse publicaties in de media, maar ook publicaties die 'indirect via de media' worden gedaan zouden onder dit verbod vallen. Wat betekent dat? Wat wordt er precies verstaan onder 'de media'? Vallen Facebook of Twitter hieronder? Mag Taylor praten met een journalist? Mag Taylor van gedachten wisselen met een NGO die corruptie in Angola wil bestrijden? Wat betekent 'indirect'? Indien Taylor met iemand over zijn voormalige werkgever SBM praat, of over deze rechtszaak, en die persoon praat vervolgens met 'de media', is dat dan 'indirect'? Is het beoogde effect dat Taylor nooit meer met iemand kan praten over zijn tijd bij SBM?
- b. De reikwijdte van de zinsnede 'onjuiste of misleidende verdachtmakingen' is eveneens problematisch. Zou Taylor nog mogen praten over het feit dat de schikking van SBM in Brazilië en Nederland verband houden met het corruptieschandaal? Kan Taylor praten over het '*binning incident*'? Mag Taylor nog refereren aan zijn gesprek met Sietze Hepkema en diens instructies '*Park Brazil*' en '*Take Brazil out*'? Indien Uw Rechtbank onverhoopt Taylor een verbod zou willen opleggen, dan zal zo'n verbod heel duidelijk afgebakend dienen te

zijn om executieperikelen te voorkomen. Het gevorderde verbod is ondeugdelijk geformuleerd.

11.11 Als deze vordering onverhoopt zou worden toegewezen, dan dient de daaraan te verbinden dwangsom zowel te worden beperkt als te worden gemaximeerd.

(d) De vordering tot vergoeding van schade, nader op te maken bij staat

11.12 SBM vordert dat Uw Rechtbank Taylor veroordeelt tot betaling van schadevergoeding, nader op te maken bij staat.

11.13 Op grond van alle in deze Conclusie van Antwoord en de daarbij behorende Producties 1-128 genoemde feiten en omstandigheden en argumenten dient die vordering te worden afgewezen. Taylor betwist dat SBM enige schade heeft geleden, die aan hem kan worden toegerekend. Het omkopingsschandaal waar SBM tot over haar oren in zit heeft de goede naam van SBM beschadigd, niet Taylor's uitlatingen.

11.14 Bovendien dient deze vordering om procesrechtelijke redenen te worden afgewezen.

11.15 SBM heeft zelfs niet een begin gemaakt om haar vordering tot vergoeding van schade te onderbouwen. In de dagvaarding is geen woord gewijd aan de schade die SBM zou hebben geleden als gevolg van Taylor's handelen. SBM heeft niet de moeite genomen haar schadeclaim te onderbouwen. Bij gebreke hiervan dient Uw Rechtbank deze vordering van SBM af te wijzen.

11.16 De publicaties in Quote stammen uit de periode van 7 februari 2014 tot en met 16 oktober 2014, en de publicaties in *Vrij Nederland* dateren van 4 februari 2015. Als het al zo zijn dat SBM schade zou hebben geleden als gevolg van deze publicaties, hetgeen Taylor betwist, dan moet SBM inmiddels in staat zijn te onderbouwen waar haar schade uit bestaat. Bij afwezigheid van enige onderbouwing kan geen schadevergoeding worden toegewezen.

11.17 Het verzoek aan Uw Rechtbank om de hoogte van de schade in een aparte schadestaatprocedure vast te stellen dient ook te worden afgewezen. Zo'n schadestaatprocedure kan niet worden bevolen wanneer de schade reeds in onderhavige procedure zou kunnen worden vastgesteld, wat het geval is. Gezien het tijdsverloop vanaf de bestreden publicaties kan de beweerdelijke schade in deze bodemprocedure worden

vastgesteld.

(e) De vordering tot vergoeding van immateriële schade

11.18 SBM vordert dat Uw Rechtbank Taylor veroordeelt tot het vergoeden van de door SBM geleden immateriële schade.

11.19 Op basis van alle in deze Conclusie van Antwoord en de daarbij behorende Producties 1-128 genoemde feiten en omstandigheden en argumenten dient die vordering te worden afgewezen.

11.20 De vordering tot vergoeding van immateriële schade dient voorts te worden afgewezen omdat deze vordering niet bedoeld is voor bedrijven, maar voor privépersonen die letselschade lijden of in hun goede naam worden aangetast. De leden van de Raad van Bestuur en de leden van de Raad van Commissarissen zijn echter geen eisers in deze procedure, alleen de vennootschap SBM.

11.21 Taylor betwist dat het zijn intentie is SBM te beschadigen. SBM stelt in de dagvaarding dat Taylor hiertoe 'kwade opzet' zou hebben, maar laat na dit verder te onderbouwen. De schade aan de goede naam van SBM is ontstaan door het enorme corruptieschandaal, niet door het klokkenluiden daarover door Taylor.

11.22 SBM heeft zelfs niet een begin gemaakt haar vordering tot vergoeding van immateriële te onderbouwen. Uw Rechtbank dient deze vordering af te wijzen.

11.23 Deze vordering van SBM is kennelijk ongegrond, en lijkt onderdeel van de intimidatiestrategie van SBM. Door in deze procedure een hoog bedrag aan schadevergoeding te claimen, heeft Taylor een hoog griffierecht moeten betalen teneinde verweer te kunnen voeren. Gegeven het feit dat SBM voordien al beslag had gelegd op bankrekeningen, heeft dit de financiële druk op Taylor nog extra opgevoerd.

(f) Kosten van deze procedure

11.24 Gezien alle in deze Conclusie van Antwoord en de daarbij behorende Producties 1-128 genoemde feiten en omstandigheden en argumenten dient ook deze deel-vordering te worden afgewezen. Dit is een accessoire vordering, die geen verdere zelfstandige bespreking behoeft.

(g) Getuigschrift als bedoeld in artikel 53 EEX

11.25 Ook voor deze deel-vordering geldt dat deze op basis van alle in deze Conclusie van Antwoord en de daarbij behorende Producties 1-128 genoemde feiten en omstandigheden en argumenten dient te worden afgewezen, en dat dit een accessoire vordering betreft, die geen verdere zelfstandige bespreking behoeft.

12. TOEPASSELIJK RECHT EN BEVOEGDE RECHTER

12.1 Zoals hierboven gemeld, valt alles wat betrekking heeft op de arbeidsrechtelijke relatie tussen SBM en Taylor, inclusief de beëindiging daarvan en de vordering die Taylor heeft in verband daarmee (door SBM ten onrechte als ‘chantage’ aangemerkt), buiten de bevoegdheid van de Nederlandse rechter. Voor die aspecten is de rechter te Monaco aangewezen als bevoegde rechter – en het geschil daarover dient naar het recht van Monaco te worden beoordeeld.

12.2 De bevoegdheid van de Nederlandse rechter is daarom beperkt tot de inhoudelijke beoordeling van de uitlatingen waarvan SBM meent dat ze onrechtmatig zijn, zonder daarbij de arbeidsrechtelijke aspecten te betrekken, zoals de legitieme vordering die de Monegaskische raadsman van Taylor eerder aan SBM stuurde.

12.3 Taylor betwist dus niet dat de Nederlandse rechter bevoegd is om inhoudelijk te beoordelen of de uitlatingen van Taylor voldoende steun vinden in de feiten. Nu SBM die vraag heeft voorgelegd, heeft Taylor er belang bij dat Uw Rechtbank zich daarover uitsprekt en de vorderingen van SBM gemotiveerd afwijst.

12.4 Terzijde wordt nog het volgende opgemerkt. Taylor heeft de Britse nationaliteit. Hij woont momenteel weer in Engeland na van 2003 tot 2012 voor SBM in Monaco te hebben gewerkt. In die periode woonde hij in Frankrijk. Hij heeft nooit in Nederland gewoond of gewerkt. Dat SBM nu in Nederland een procedure tegen hem heeft geïnitieerd is een duidelijk voorbeeld van forumshoppen. De onderhavige procedure vindt plaats in een taal waar Taylor geen woord van begrijpt. Alles moet worden vertaald, inclusief deze uitgebreide Conclusie van Antwoord. Dit jaagt Taylor op kosten. SBM had een procedure tegen Taylor kunnen beginnen bij een rechtbank in Engeland, maar koos ervoor om dat te doen in het arrondissement waar SBM zelf haar hoofdkantoor en statutaire vestigingsplaats heeft, in de stad waar zij haar jaarlijkse aandeelhoudersvergadering houdt, Rotterdam. Dit alles draagt bij aan het *SLAPP*-karakter van

deze procedure, zoals hierboven in hoofdstuk 6 toegelicht.

13. CONCLUSIE

- 13.1 Deze rechtszaak is een *landmark case* op het gebied van corruptie en klokkenluiden.
- 13.2 Het betreft hier het grootste Nederlandse corruptieschandaal én de hoogste schikking van een strafzaak ooit. In deze procedure poogt SBM een ex-werknemer het zwijgen op te leggen. Die ex-werknemer werkt samen met de autoriteiten om het corruptieschandaal inzichtelijk te maken. In de meeste landen waar de corruptie plaatsvond zijn nog geen strafrechtelijke sancties getroffen, en tot op heden is geen enkel individueel bestuurslid van SBM aangeklaagd. Dat zou verklaren waarom SBM de klokkenluider het zwijgen wil opleggen.
- 13.3 De smeergeldaffaire is nog niet door enige andere rechtbank beoordeeld. SBM is erin geslaagd schikkingen te treffen om vervolging in Nederland en (blijkens berichten in de media) in Brazilië te ontlopen. De voormalig President van de Hoge Raad, mr. Corstens, heeft er geen misverstand over laten bestaan: dit soort zaken zou publiekelijk door de strafrechter moeten worden beoordeeld, en niet middels een schikking moeten worden afgekocht.³² Maatschappelijk is het onwenselijk dat een partij als SBM strafvervolging afkoopt en zo een dikke deksel op een corruptie-beerput mag leggen.
- 13.4 SBM heeft het initiatief tot deze rechtszaak genomen. SBM vordert dat Uw Rechtbank voor recht verklaart dat het onrechtmatig is dat Taylor heeft gezegd dat (a) SBM het middelpunt was van een corruptieschandaal met meer dan \$ 250 miljoen aan omkoppingen en andere malversaties in diverse andere landen, (b) SBM haar interne onderzoeken naar zulke betalingen gebruikt als 'cover up' met het doel om criminele activiteiten toe te dekken, en (c) SBM de markt heeft misleid. Het gevolg hiervan is dat de volledige omvang van het corruptieschandaal, inclusief de wijze waarop SBM daar vervolgens mee om is gegaan, nu voor het eerst door de rechter zal worden beoordeeld.
- 13.5 Uit de vele stukken die Taylor heeft overgelegd ter onderbouwing van zijn stellingen blijkt dat er voldoende steun in het feitenmateriaal is voor de uitlatingen die in deze procedure ter

---

³²<http://nos.nl/artikel/2000857-stel-grens-aan-schikken-van-grote-strafzaken.html>

beoordeling voorliggen. De verklaringen van de hoofdrolspelers die als getuigen worden opgeroepen en de door SBM op grond van artikel 843a Rv. over te leggen stukken zullen dat nog nader onderbouwen.

13.6 De vorderingen van SBM dienen te worden afgewezen.

REDENEN WAAROM:

IN HET INCIDENT EX ARTIKEL 843a Rv.

Taylor de Rechtbank Rotterdam verzoekt SBM te veroordelen, uitvoerbaar bij voorraad, hem kopieën te verschaffen van:

(a) de correspondentie inclusief emails tussen SBM en het OM vanaf begin april 2012 tot en met 12 november 2014 betreffende het corruptieschandaal en de schikking, en

(b) de brief van 27 mei 2014 van Bruno Chabas aan mevrouw Foster, toenmalig CEO van Petrobras,

binnen twee werkdagen na betekening van het in dit incident te wijzen tussenvonniss, op straffe van verbeurte van een dwangsom van € 25.000,= per dag voor iedere dag of gedeelte van een dag dat SBM niet volledig aan deze veroordeling heeft voldaan, met veroordeling van SBM in de kosten van het incident;

IN DE HOOFDZAAK

Taylor de Rechtbank Rotterdam verzoekt de vorderingen van SBM af te wijzen, en SBM te veroordelen in de kosten van deze procedure, inclusief de nakosten, vermeerderd met de wettelijke rente als bedoeld in artikel 6:119 BW, vanaf veertien dagen na de datum van het vonnis, één en ander uitvoerbaar bij voorraad voor zover rechtens mogelijk.

Advocaat

Mr. O.M.B.J. Volgenant
Boekx Advocaten Media & IP
Leidsegracht 9 (1017 NA) Amsterdam
T: 020 – 528 9532 | F: 020 – 528 9537
E: volgenant@boekx.com
www.boekx.com

Overzicht producties

1. 12 April 2012: Advice Monegasque lawyer that recording business interview is legal
2. 30 May 2012: Meeting with Dutch Public Prosecutor, talking points
3. 11 May 2012, email Thierry Gagliano: *the review of the scoping interviews does not seem to be appropriate at this stage of the project*
4. Mutual Termination Agreement dated 6 June 2012
5. Correspondence of Mr. Taylor's Monegasque counsel dated 25 July 2013 and 3 October 2014 annulling the Mutual Termination Agreement
6. Overview of the corruption scheme, attached to Mr. Taylor's Monegasque counsel's correspondence with SBM
7. Overview of the corruption scheme, as inadvertently uploaded on 18 October 2013 at the history pages of the SBM Wikipedia page
8. 6 February 2014, Quote Magazine: *"Gestolen info SBM Offshore rept over fraude \$250 miljoen en betrokkenheid topbestuurders"*
9. 25 and 28 February 2014: Meetings in Amsterdam between Petrobras and SBM and its advisers
10. 31 March 2014: SBM Offshore: *"Completion of the Internal Inquiry"*
11. 23 May 2014: Chabas phones Petrobras CEO Foster to inform her that there is concrete evidence of payment by SBM agent Faerman to Petrobras employees. He writes a letter to Foster detailing the same four days later
12. Reuters 11 September 2014: *"SBM expects to bid in Brazil again after Oct elections"*
13. Effect 19 September 2014: *Frans Cremers: "Als ik verneukt word ben ik weg"*
14. Press Statement OM 12 November 2014: *"SBM Offshore N.V. betaalt US\$ 240.000.000 wegens omkoping" / "SBM Offshore N.V. settles bribery case for US\$ 240,000,000"*
15. Bloomberg 13 November 2014: *"SBM Bribery Probe in Brazil Puts Petrobras Work at Risk"*
16. The Oil and Gas Lawyer 4 February 2015: *"Petrobras CEO resigns over corruption scandal"*
17. Vrij Nederland 4 February 2015: *"De cover-up bij multinational SBM"* (Dutch version)
18. Vrij Nederland 4 February 2015: *"The Cover-up at Dutch Multinational SBM"* (English version)
19. The Guardian 18 March 2015: *"Swiss authorities freeze bank assets as part of Petrobras investigation"*
20. 19 April 2015: statement Brazil's Controller General: no cooperation from the Netherlands
21. Vrij Nederland 21 April 2015: *"Nederlandse autoriteiten werken niet mee met Braziliaans corruptie-onderzoek"*
22. FD 9 juni 2015: *"Hield SBM informatie over omkoping te lang achter?"*
23. Vrij Nederland 17 June 2015: *"Reconstructie: De man die met miljoenen smeerde"*
24. 5 August 2015: The Swiss authorities return \$ 54 million to Brazil, relating to Faerman
25. Oil Industry News 6 October 2015: *"SBM Offshore Set to Settle Bribery Case in Brazil?"*
26. Reuters 22 October 2015: *"Brazil gives SBM ultimatum in \$250 mln bribery settlement"*
27. Correspondence with the Brazilian Prosecutor's office from June 2014
28. Correspondence with the Brazilian CGU from August 2014

29. Correspondence with the British Serious Fraud Office and US Department of Justice and the Federal Bureau of Investigation from February 2015
30. Correspondence with the Brazilian Parliamentary Committee set up to investigate the Petrobras scandal, known as the CPI, May 2015
31. NOS 26 October 2014: Geert Corstens: *“Stel grens aan schikken van grote strafzaken”*
32. De Telegraaf 14 August 2014: Interview Aldo Verbruggen: *“Megaschikkingen zijn bedenkelijk”*
33. De Telegraaf 5 November 2015: *“VEB richt pijlen of SBM-topman”*
34. Explanation of the contents of the documents 35-127
35. 1965-2012 SBM Board of Management – History of Appointees, and emails demonstrating SBM conspiring to exclude Dutch Company Bluewater from competition.
36. 2005 to 2011: Agency Payments – Freestyle and Consolidated List
37. 8 April 2010: Hospitality – World Cup 2010 and Monaco Grand Prix 2010
38. 16 November 2010, 1 January 2012 and 1 April 2012: Jean Philippe Laures Appointments – CCO and US Directorships
39. 2011: PERM Entries from Quarterly Report 2011 – Q2, Q3 and Q4 and 2012 Annual Report Excerpt
40. 2012: Report of the Supervisory Board 2012 (Extract from SBM Annual Report 2012)
41. 10 April 2012-26 May 2015: SBM Press Releases and Internal Announcements
42. Paul Hastings Memos – Summary of Interviews
43. 26 March 2012: SBM Memo from Zoe Taylor-Jones to Supervisory Board – Pandora Update
44. 29 March 2012: Paul Hasting Memo – Talking Points for 5 April 2012 Supervisory Board Meeting
45. 5 April 2012: SBM Offshore N.V. Supervisory Board Meeting 5 April 2012 - Transcript
46. 5 April 2012: SBM Minutes of Supervisory Board Meeting prepared by B. Verwilghen
47. 6 April 2012: Email from Tim Dickinson re call with US Department of Justice
48. 9 April 2012: Email from Tim Dickinson re Pandora Q&A - Q&As doc follows email
49. 11 April 2012: Jay Printz Draft Resignation Letter
50. 25 April 2012: Paul Hastings Memo – Summary of Telephone Conversation with ExxonMobil on 23 April 2012
51. 7 May 2012: Paul Hastings Memo from Tim Dickinson to Sietze Hepkema – Proposed Talking Points to Respond to Client Inquiries regarding Project Fred
52. 16 May 2012: Minutes of Annual General Meeting of SBM Shareholders
53. 27 June 2012: Minutes of SBM EGM
54. 19 March 2014: Correspondence with OM
55. 6 May 2014: Email exchange between Peter Van Leusden and Taylor re help with identification of Petrobras employees and investigation
56. 25 August 2015: Financieel Dagblad Story
57. 1 October 1996 to 8 October 2010: Agency Agreements SBM Affiliates had with Faerman Group Companies
58. 1 October 1996: SBM sourced table of FAERCOM Agency Agreements.
59. 2005 to 2011: Tables detailing payments to Faerman Group Companies (SBM sourced printout)
60. 19 Oct 2005: Hanny Tagher & Julio Faerman re P53 Shipment– 19 October 2005

61. 2008 – 2011 Faerman Emails
62. 22 November 2006: SBM Marketing Representation Fees - Policy - Mark Miles CFO
63. 16 March 2007: Shareholders Agreement for companies owning and operating FPSO Capixaba
64. 27 February 2008: Memo to Hanny Tagher from Didier Keller re Faercom
65. 9 May 2008: Internal Announcement re retirement of Hanny Tagher and appointment of Mike Wyllie
66. 8 July 2008: Oildrive Invoice detailing HSBC Payment Details
67. 23 November 2008: Email from Didier Beynet to Jay Printz re Compensation for Services Rendered by Faerman
68. 29 January 2009: Invoices and Marcello Faerman's email pushing for payment
69. 1 May 2009: Faercom/SBM Meeting Notes
70. 11 April 2011: Leaked Petrobras Contractors Contractual Qualifications - Odebrecht and Teekay
71. 19/20 January 2012: Note Summary – Post Meetings re Julio Faerman
72. 17 March 2012: Emails re Oildrive and Faercom Agreements
73. 27 March 2012: Hanny Tagher soundbite re Petrobras Bribes
74. 30 March 2012: Email covering document "Payments to Brazilian Agents"
75. 30 March 2012: Minutes of Meeting – Focus on Faerman & Associated Companies
76. 4 April 2012: Email re Faerman meeting
77. 11 April 2012: Memo from Bruno Chabas – SBM Representation in Brazil
78. 11 April 2012: Draft memo from Paul Hastings
79. 12 April 2012: Email FPU P53 Top Stack Proposal
80. 13 April 2012: Email attaching Paul Hastings Draft memo on "Services Agreement: Commercial Representation – Brazil."
81. 13 April 2012: Memo from Zoe Taylor-Jones on Faerman & associated companies – Rights of termination / suspension of agreements and Chabas Letter to Formigli (Petrobras Director of Exploration & Production)
82. 17 April 2012: Email – Faerman & Company payments 2001-2004
83. 17 April 2012: Email Hepkema to Taylor – Faerman Interview Paul Hasting stand down
84. 17 April 2012: Document "Payments to Agencies Task Force" prepared by SBM Group Internal Audit Department
85. 17 April 2012: Email exchange re payment of Faerman's telephone and internet
86. 23 April 2012: Memo from Paul Hastings LLP – Work Plan and Estimate for Project Fred
87. 23 April 2012: Report on meeting with Faerman and Eduardo Barbaosa da Silva (Partner & Director – Oildrive)
88. 4 May 2012: Containment email from Hepkema
89. 28 March 2013: SBM Press Release – Update on internal investigation
90. 21 February 2014: Petrobras / Hepkema interview (incl. Petrobras documents in Portuguese)
91. 2 April 2014: SBM Press Release – Findings of Internal Investigation
92. 6 Augustus 2014: Edited Transcript – SBMO.AS - Half Year 2014 SBM Offshore NV Earnings Call (Analysts)
93. 6 Augustus 2014: Bruno Chabas soundbite from 2014 Half Year Results

94. 12 November 2014: SBM Press Release – SBM Offshore achieves settlement with Dutch Public Prosecutor's Office over alleged improper payments. SBM: *"United States Department of Justice closes out the matter."*
95. 12 November 2014: OM Press Release – SBM Offshore NV settles Bribery Case for US\$240,000,000
96. 1 May 2015 and 26 May 2015: VEB Letter to SBM and SBM Response
97. 9 May 2008: SBM Group Internal Announcement of retirement of Hanny Tagher
98. 22 May 2008: Sales Consultancy Agreement – SBM & MOSWEN RESOURCES S.A. including invoices and Addendums
99. 22 May 2008: Clarification of Sales Consultancy Agreement between SBM and Hanny Tagher
100. 3 November 2008 – 19 December 2011: Table of Agency Fees to Moswen Resources S.A.
101. 3 Nov 2008 – 19 December 2011: Table of Agency Fee Payments to Moswen Resources S.A. – more detailed
102. 24 November 2008: SBM Letter of Appointment of Moswen Resources S.A.
103. 21 August 2009: email from Tony Mace
104. 21 December 2009: email from Jean-Luc Bergerot
105. 23 February 2010: email Jean Paul Laures – 'looking after Mr G'
106. 23 February 2010: email from Bonifacio regarding job for his brother
107. 8 June 2010: email exchange Laures – Tagher
108. 29 September 2010: email 'by the ways he is not in the pot'
109. 25 January 2012: account of meeting with Noble Energy in London
110. February 2012: Companies' List
111. 6 February 2012: Paul Hastings' memo to Jay Printz – Phone Call with Willkie Farr and Gallagher (Noble)
112. 13 February 2012: Note from Mike Wyllie
113. 24 February 2012: Email re Moswen Payments
114. 28 February 2012: email re conversation with Hanny Tagher
115. 27 March 2012: Note regarding initial contact with Wilkie Farr (31 Jan 2012) and Tagher-Moswen Issue
116. 3 May 2012: Paul Hastings memo – summary of SBM's Interview with Hanny Tagher 27 March 2012
117. 24 May 2012: Project Fred – EG Government Officials, Noble Energy and other Key Persons
118. 15 March 1997: Agency Agreement
119. 26 November 2001: Sonogol USA Company fax from M. Baptista Sumbe to Didier Keller containing bank account information for telegraphic transfer
120. 20 January 2005: Chase Manhattan Bank Payment
121. 20 January 2005 – 11 August 2011: List of Payments to Madrill Inc. 2005 to 2011 (SBM produced)
122. 13 December 2007: Schedule of Joint Venture Fees
123. 6 December 2011: Email Tony Mace and Laures
124. 28 February 2012: Kroll Report on Madrill Inc.
125. 22 March 2012: Email from Taylor to Laures re Madrill

126. 23 March 2012: Email Taylor re Mardrill payments
127. April 2012: Angola Identities receiving bribes
128. USB stick met opnamen en alle producties in PDF-formaat
  1. 23 March 2012: meeting with external counsel Paul Hastings LLP
  2. 24 March 2012: conversation between Chabas, Printz and Taylor: *Faerman is the smelliest of the smelliest*
  3. 26 March 2012: meeting of Chabas, Thierry Gagliani, Bernard Verwilghen, Jérôme Lemercier and Taylor: *I did not give the go-ahead with Brazil!*
  4. 27 March 2012: interview with Hanny Tagher, confirming that 2% goes to Petrobras employees
  5. 3 April 2012: Preparation for the Supervisory Board Meeting
  6. 5 April 2012: The Supervisory Board Meeting [fully transcribed]
  7. 7 May 2012: Hepkema orders Taylor: *“Park Brazil” – “I don’t need to have every stone turned”*
  8. 29 May 2012: Hepkema conversation with Taylor: *“we’re coming to the end of the road here”*
  9. 6 August 2014: Chabas misleading the market at the Analysts’ Presentation

---

Mr. O.M.B.J. Volgenant
Boekx Advocaten Media & IP
Leidsegracht 9 (1017 NA) Amsterdam
T: 020 – 528 9532 | F: 020 – 528 9537
E: volgenant@boekx.com
www.boekx.com